

Olle Elgenmarks memoarer

Det har alltid förundrat mig, att människor skriver sina memoarer, om inte det gäller stora ting, som kan vara av stort allmänt eller historiskt intresse. Nu har jag emellertid kommit på en annan orsak till memoarskrivandet. När man kommer litet till åren, får de tidigare barndomsupplevelserna en påfallande aktualitet. Hjärnan är så konstigt inrättad att när den går mot sitt oåterkalleliga åldrande, den ges ännu en och kanske sista chans att "minnas" tillbaka. Desto äldre man blir, desto längre ner i barnåldern kommer man ihåg och det är då inte att undra på, att riktigt gamla människor på sin ålders höst börjar lalla barnspråk.

Som en logisk följd av detta resonemang har jag nu nått till den ålder, när jag med förkärlek drömmer mig tillbaka till mina barn- och ungdomsår. Detta har tagit sig uttryck i ett begär att skriva ner sådant jag minns eller att snappa upp vad andra numera berättar om min bygd och dess folk för ett halvt sekel sedan. Få har väl varit så bygdekär som jag och jag var så stolt över min jämtländska härstammning, även när jag senare kom underfund med att jämtlänningen i mig inte var så mycket att skryta med. Om jag på min farfars sida kunde räkna anor i denna bygd sedan flera hundra år tillbaka, så var min farmor bördig från Härnösand genom sin far, Thynelius och sin mor Grape och min mamma var från Medelpad. Om något så är jag en kosmopolit.

Min farfar, som var född 1859, fick överta sin arvelott på 1880-talet och gifte sig då med byskolläraren Tynelius dotter Hilma. Hennes mor var född Grape och härstammade från en från Tyskland på 1500-talet invandrad bergshanterare, som Gustav Wasa låtit kalla. Han var son till dåvarande borgmästaren i Leipzig, om vilken det i kyrkoböckerna står skrivet, att han var gift sju gånger, men "dog likväl änkring".

17.7-66

Egentligen är jag ledsen över att inte i alla mina dar ha fört dagbok. Tänk ändå, om jag haft allt på pränt från mina barndoms- och uppväxtår. Kanske hade det inte alla dagar varit så trevliga minnen. I varje fall var det inte så, när man upplevde dem. Jag minns så väl, när jag blivit så pass stor att jag förstod att jag inte skulle duga till skogskarll eller med någon större framgång kunna ägna mig åt jordbruk. Detta

trots att min farfar yttrade, när han första gången såg mig att jag nog skulle klara mig bra på "blötmyran", så stora fötter som jag hade! Jag hade bestämt mig för att studera.

Men hur skulle det gå till. Pengar var en sällsynt vara på den tiden. För bönderna tjänade de stora och mäktiga skogsbolagen som förskottsbanker. Man fick förskott på nästa års skogsavverkningar. Bolagen var mycket generösa med sådana lån, väl vetande, att man på det sättet hade en tumme på bönderna och uppgörelserna om timmerpriserna gick då betydligt lättare ur bolagens synpunkt. Bönderna fick många gånger finna sig i en dålig prissättning på sitt virke. Men inte nog med det. På vårarna kom tummarlagen, som skulle tumma in timret på isarna innan vårvädret bröt isarna. Dessa tummarlag, som mätte varje stocks längd, tjocklek och friskhet, fick fina guldklockor av skogsbolagen, när någon större personlig högtid inträffade. Varför är nog lätt att räkna ut. Skogen var enda inkomstkällan för min barndoms bonde, som till husbehov hade några kor i sin ladugård samt får och en gris – aldrig mer än en, som slaktades i november av byslaktaren Malkus. Det var alltid spännande den morgon han kom för att avliva grisen. Några får brukade också stryka med vid det tillfället. Grisen sköts alltid i stian, blodet avtappades under intensiv vispning för att förhindra koagulation. Malkus hade då alltid kniven i munnen mellan varven, troligen mest för att imponera på oss småpojkar, som han alltid roade. En gång minns jag att han sände mig till Jonas Pers för att låna "rumpdraget". Där skrattade man hjärtligt åt mig och jag förstod att jag blivit lurad.

Pappa arbetade på gården under min och min bror Gunnars barndom. Min syster Margareta och lillebror Alf kom till världen senare. Vi bodde i två rum, från början endast ett rum och kök i lillstugan. Hela vintrarna var pappa i skogen och kom oftast hem endast till helgerna. På somrarna arbetade han i jordbruket och bröt nya tegar tillsammans med sina bröder. Numera växer det skog på de då med så mycken svett och möda odlade ängarna. Vi hade så svårt med ekonomin. Pappa fick någon tia då och då av farfar, men det räckte inte till och mamma måste bidra på sitt sätt till familjens uppehälle.

Hon var en mycket duktig kokfru och vid större festligheter, då för tiden bröllop eller begravning, var hon ofta borta flera dagar i sträck för att koka och ordna. Jag minns så glad hon var, när Hällesjö kyrka på 1920-talet återinvigdes efter en genomgripande restaurering av ingen mindre än ärkebiskopen Natan Söderblom

och denne efter middagen i prästgården var ute i köket och frågade efter den som hade kokat och lagat maten, som han tog i hand och tackade. Det var nog ett stort ögonblick för henne.

Men dessutom hade hon annat på gång. Hon lärde sig att stryka stärkkragar, som alla karlar hade på den tiden och stärkveck, som dåldes den ofta rödvitrandiga skjortan av hemspunnet och hemvävt.. Alla fruntimmer satt på den tiden under kvällstimmarna och kardade och spann ull eller lin, som sedan användes att väva det tyg, som husets folk behövde för sina skjortor, kalsonger och dylikt. En gång vävde man vadmalstyg, som jag minns "filtades" så att det blev lent och vackert. Jag fick en kostym av sådant tyg och vid ett besök hos homeopat Sjögren i Sollefteå, den tidens store "doktor", bad han att få låna byxorna och visa sin fru det fina vadmalstyget – tog byxorna och försvann ett tag. Han trodde förresten, att jag led av höftledstuberkulos och ansåg prognosen dålig för mitt fortsatta leverne. Där tog han dock fel, så duktig han än ansågs vara. Homeopatin stod högt i kurs på den tiden och det var vanligt, att patienter, som intagits på sjukhus, försågs med sockerpiller, sedan man fått veta sjukdomsorsaken. Många år senare var jag i Östersund några veckor och fick då i uppdrag att varje dag som det var besök på lasarettet, infinna mig där med de piller en av stadens homeopater ordinerade åt en pojke från Hällesjö, som låg på lasarettet med en varig lungsäcksinflammation. Han blev frisk och homeopatens rykte som undergörare steg ytterligare. Ingen talade om, att den behandling han fick på lasarettet med bl.a. dränage skulle ha någon betydelse. Det fanns gott om homeopater i Östersund på den tiden, den ena skickligare än den andra. Norrlänningar var nog goda behandlingsobjekt för homeopater och då i synnerhet jämtarna. Kanske berodde det ill någon del på de få verksamma läkarna i den landsändan och de stora avstånden till läkare och sjukhus.

Men för att fortsätta med min mamma. Hon lärde sig stryka och strök kragar och bröstveck åt hela Hällesjö manliga befolkning, däri inräknat även småpojken. Jag var nog inte många år över de tio när jag för första gången fick lösbröst och stärkkrage. Före större helger kunde hon stå vid sitt strykbord nästan hela dygnet och gnida kragar, som skulle vara styva, men dessutom blanka, vilket dom blev genom intensiv gnidning med kanten på strykjärnet, det så kallade glansjärnet. Hela min tidigaste ungdom gick helt i snibbkragarnas tecken. Långt innan vi barn vaknat på morgonen var mamma i farten och när vi somnade, var det till ljudet av glansjärnets gång över snibbkragarna och bröstveckan. Arbetsförtjänsten var i

början 9 öre per styck. Många kragar hann hon inte med i timmen, så att lönen var nog inte så stor, men ett värdefullt tillskott till hushållskassan. Vi småpojkar fick sedan gå till gårdarna med strykningen, som det hette. Ibland fick man någon extra fem- eller tioöring eller kakor. Jag minns en jul, när jag gick till Ante Hellboms med ett knypte kragar, att jag fick en stor julbakelse och se, det var något det! Dessa smörbakelser, stora runda, höga, gjorda av smördeg och glaserade i rött, vitt, blått och grönt, var någonting alldeles extra fint till jul. Även hos farfars gjorde man sådana och varje julaftonskväll fick man en sådan plus ett exemplar av alla de kakor, som bakats i god tid före helgen. Därtill serverades the, för övrigt den enda gången på året, då denna dryck kom till bruk. Det ansågs vara en fin helgdagsdryck.

Men stärkekragarnas tid skulle gå ett dystert öde till mötes. Modet förändrades och mamma måste hitta på något annat att förstärka hushållskassan med. Kriget kom och med den en omvälvning av hela levnadsförhållandena. Folk hade pengar och ville roa sig. I Hällesjö fanns inte en enda samlingslokal för den tidens ungdom. Mamma öppnade kafé i salen i lillstugan. I kammaren, som tjänade som sängkammare för hela familjen, avskärmades sängarna med en hemmagjord skärm. Kammaren blev genomgångsrum från köket in till kaféet. I kammaren är jag förresten född, utdragen med tång av "moster" Tynelius. Det skulle visst vara en komplicerad förlossning av den typ, som vi idag anser vara skulden till bl.a. psykiska fosterskador och mera annat. Var det kanske orsaken till att jag inte dög till skogskar! Kanske har jag att tacka mitt komplicerade inträde i denna världen för att jag blev "läskar!" och just nu sitter här på min ägandes strand, ensam med Guds vackra natur och njuter av morgonens tystnad, som endast då och då störs av kråkornas kraxande uppifrån noret. Jag vet jag vad det betyder; jakt på nyss flygga småfågelungar, som inte har förmåga att värja sig mot dessa marodörer. Jag såg för några dagar sedan, hur lätt ett kråkpar fångade en sädesärleunge på en sten i noret. Det har jag inte vågat tala om för någon. Alla älskar vi dessa småfåglar, som med sin närvaro på ett sådant trevligt sätt berikar vår natur och genom sina levnadsvanor gör sådan nytta.

Kaféerörelsen blev en strålande framgång för mina föräldrar, som kunde glädja sig åt fullt hus inte bara på helgerna. Bakelser var i motsats till annat kaffebröd inte kortbelagda och man kunde köpa så många bakelser man ville. Dessa kom från ett konditori i Östersund, och även från Sollefteå. I avlånga plåtlådor kom dessa bakelsesändningar vissa dagar och det hände då, att folk satt och väntade för att

få välja ut speciella favoritbakelser. Och man kunde konsumera! Vi hade också konfekt som förvarades i en stor skänk. Den försäljningen skötte vi pojkar om och självklart var detta någonting alldeles extra. Man kunde själv ta sig en bit då och då, gjorde det också. Mycket pengar flöt in på den kaféörelsen under de år, som karakteriserades av krigstiden, men så snart denna epok var över, var vi lika fattiga som förut. Pengarna gick lika fort som de kom in.

Pappa måste nu försöka skaffa sig annan inkomst utanför hemmet. Lillasyster föddes mitt under spanska sjukan och det blev en mun mera att mätta. Ingen trodde, att det skulle gå vägan vid den förlossningen. Spanska sjukan hade härjat svårt i vår bygd och alla låg vi sjuka på en gång. Farfar och farmor klarade sig och jag kan så väl se, när farfar gick igenom salen, där mamma, pappa och jag låg, med brinnande tjära på ett plåtlock. Man hade nämligen hört, att det skulle vara så bra med tjärrök mot „sjukan”. Mamma var värst därnär. Hon hade sin sjuka i halsen och höll på att kvävas vid flera tillfällen. Jag minns särskilt en natt, då det blev tvärstopp i halsen. Det var vårvinter och mycket snö. Mamma sprang ut på trappan, alldeles blå i ansiktet. Där sjönk hon ihop och vi trodde, att hon skulle sluta sitt liv. Efter en stund började hon andas och blev så småningom bättre även om hon många gånger efteråt hade det svårt. Det var för övrigt en egendomlig reaktion detta med alla de många dödsfallen i byn, som inte nämnvärt berörde en. Från våra fönster i salen kunde vi på söndagarna se de många liktågen, 5-6 ibland, men det bekom inte oss illa på något sätt. Sinnet var liksom avtrubbat inför allt det hemska, som fanns runt omkring.

Efter kriget kom den svåra depressionstid, som nådde alla. De s.k gulacherna, som under kriget tjänade enorma pengar, blev också de utfattiga. Hemma hos oss kom en svår tid och för att kunna klara sig och sin familj, gick pappa in i Skogs-och Flottningsföreningen och därmed fick han som organiserad arbetare vara med i flottningarna på sommaren, vilket medförde en betydlig förbättring i vår ekonomiska situation. De organiserade arbetarna på den tiden hade allt mera blivit medvetna om sitt värde och det passade dåligt för bönderna, som tidigare i stort sett bestämt priset på t.ex. flottningsarbetena. Pappa var en tid kassör i sin förening och hade att bokföra medlemsavgifterna, som han också skulle inkassera. Den verksamheten skötte jag åt honom, vilket tog ganska lång tid. Jag satt ofta på söndagarna med detta. En sådan söndag hade mamma ordnat med begravningsmiddag hemma hos oss för sörbygdabor, som hon så ofta gjorde. I köket satt jag med mina räkenskapsböcker, när en av bönderna kom ut i köket.

Han var intresserad av vad jag gjorde, men när han fick se, att jag satt med Skogs-och Flottningsarbetarnas räkenskaper, blev han arg på pappa och bannade honom för att han kunde sätta sin pojke till att arbeta med sådan lort. Den gången fick mamma en liten slant för sitt besvär med middagen. Hon brukade räkna ut, vad maten kostade och lade inte på någonting alls för sitt arbete Det brukade var och en efter lägenhet betala. För en stor middag brukade hon få 15 eller 20 kronor för sitt arbete, som tagit kanske en vecka eller mera i anspråk. Hon köpte också 5 dussin av allt bordsbestick i nysilver för att kunna betjäna alla som ville ha hjälp med middagar, vanligast gravöl, men även bröllop. När vi barn blev vuxna och satte eget bo, fick vi var sitt dussin av detta nysilver. Nästan omedelbart gick dessa väl förtjänta pengar till familjeutgifterna. Det var synd om henne, men jag hörde aldrig, att hon beklagade sig. Det var en självklar sak, att vad hon med sitt stora matkunnande och idoga arbete förtjänade, skulle gå till familjen. För att ännu mera utöka familjekassan tog hon sig att sköta bygdens telefonväxel. Det var i början endast 10 abonnenter, som var och en betalade 15.- kr i kvartalet, således 150.- kronor i kvartalet och då var hon bunden av denna nästan hela dagen. Vi barn lärde oss ganska snart att hjälpa henne med växeln, liksom pappa och på det sättet blev det inte så betungande för henne. En juldagsmorgon minns jag, att mamma kom ner i köket och sade att hon drömt så konstigt, att Jöns Borg på andra sidan sjön var död. Döm om vår förvåning och bestörtning, när man strax därefter ringde från Borgs och ville på något sätt komma till Ragunda för att få hem provinsialläkaren. Fru Borg hade givit sin man kaffe på säng denna juldagsmorgon. När hon efter en stund kom in för att hämta brickan låg han död i sängen. Mamma hade ju sagt detta. Hon hade drömt om det. På den tiden trodde vi alla på spöken och man matades med spökhistorier, så att man inte vågade gå över gården, när det blivit mörkt. Förbi "västemaschen" måste man springa fort om man någon kväll kördes iväg i något ärende. Av egen fri vilja skulle man inte gå den vägen. Mamma visste hon. Mamma blev också ledamot av fattigvårdsnämnden och när hon fyllde 50 år uppvaktades hon av hela byn samt även av grannbyarna. Hon hade sin födelsedag annandag jul och till 50-årsdagen hade jag köpt hem små julgranar i trä, som skulle stå på borden med tända julgransljus. Det kom så mycket folk, som skulle ta för sig av vad bordet bjöd -och det var inte litet - att värmen steg allt mer och mer i de små rummen. Till slut började ljusen i de små granarna krokna och måste släckas. Min idé att endast ha levande ljus gick därmed om intet. Vid varje jul gjorde mamma en tur till byns fattiga med litet julmat och julgott, som hon tog av vad huset hade. Gunnar och jag fick också gå med sådan julförning och många var de julaftnar, som jag var till

„plåtis", som bodde i ett litet uthus på skolan tillsammans med alla sina plåtverktyg och vägglössen, som man kunde se. I detta enda rum fanns både hans verkstad och den säng han låg i. Mest söp han och kunde lukta Lazarol lång väg. Det var hans standardfylla. Denne mycket yrkeskunniga plåtslagare, som kom luffande till byn tillsammans med en kakelugnsmakare, som också blev fast i samma by och sedermera gifte sig med en av traktens döttrar, denne man var så blyg och sansad i nyktert tillstånd, men av Lazarolen och dylikt blev han uppsluppen och gick då omkring i gårdarna. Han satt då mest och pratade för sig själv, något obegripligt, som han själv småskrattade åt. Ibland kunde man se på honom, att han blivit full på Nubiansvärta, en slags läderfärg. Trots detta leverne blev han gammal och dog på ålderdomshemmet. Även till mor på Svedjen var jag många gånger med julkost. Hon bodde där i en liten stuga på gården.

Henne besökte jag i ett annat ärende också en gång. Min farmor, som hade dåliga ögon och på slutet knappast såg annat än ljus och konturer av sin omgivning, hade fått inflammation i ögonen och behövde ögonsalva. Mor på Svedjan kunde konsten att göra en fin ögonsalva. Jag fick med mig en liten klick urvattnat smör och infann mig hos mor, som då var sängliggande, själv med nedsatt syn. Jag framförde mitt ärende och talade om vem jag var. Nu fick jag, en lillpojke för vilken trolldom och spöken var en realitet, se hur gumman tog smöret i sina händer, böjde sitt huvud över detsamma och halvmumlade något för mig ohörbart. Så höll hon på en liten stund, varefter jag fick smörpaketet tillbaka, tackade för hjälpen och gick. Jag kan inte komma ihåg, hur det gick med farmors ögoninflammation, men hon blev säkert bra, vilket hon väl även skulle ha blivit utan speciell behandling. Det var långt till doktorn då, som måste åka tåg och hästskjuts för att komma till Hällesjö. Man lärde sig att klara av en del åkommor själv och till dessa hörde alla de huggskador, som särskilt vintertid inträffade i skogarna. „Stämma blod" var nödvändigt att kunna ute i bygderna. Många var de manfolk och kvinnor, som sprang till Lars-Petter på Karlsnäset för att få hjälp med detta. Det behövdes bara, att de gav honom besked om namnet på den skadade och efter en stund stod blodet som „mellan tvenne hällebergen". Numera vet man ju, att blodet alltid stoppar upp i ett sår genom koagulering, då visste man det inte. Min farbror Adolf hade fått lära sig formeln för blodstillning, som endast kunde läras ut till någon yngre än en själv.

Eftersom jag var yngre och mycket vetgirig gav jag mig inte, förrän jag fått lära mig denna betydelsefulla formel. Så här långt efteråt kan jag väl skriva ner den utan att

den skall förlora i styrka: „Du blod, stått stille. Du skall stå som mellan tvenne hällebergen. I Fadrens och Sonens och Den Helige Andes Namn. „ Självklart skulle man börja med namnet på den skadade. Så enkelt gick det till att „stämma blod“ på den tiden. Och många kunde omvittna, hur blodet stannat, så snart Lars-Petter fått besked om den skadade. Ingen tvivlade på hans makt.

Sjön ligger fortfarande spegelblank denna morgon och jag kan fortsätta, då ingen ännu är vaken. Det är så skönt att sitta här ensam med svalorna, som jag gör fullt över viken och gjusen, som jag kan se rakt över sjön. Småfåglarna jagar honom för fullt genom att anfalla honom ovanifrån. Mest tycks det vara tornsvalor.

Under mina sista skolår i folkskolan blev det helt klart för mig, att jag på något sätt skulle försöka studera vidare. Någon större stimulans till studier hade jag inte just då. I skolan hade vi en vikarie, även på den tiden var det lärarbrist, men inte brist på elever. I de två sista klasserna var vi nog omkring 40 elever, alla från byn. En fil.kand. vikarierade. Han var också duktig orgelspelare och passade därför bra, då han samtidigt kunde tjänstgöra i kyrkan. Han var intresserad av allt utom att undervisa oss. Han kom alltid minst en timme för sent till lektionerna och efter morgonpsalmen fick vi sätta ihop bänkarna i långa rader och därefter fick vi på egen hand gå igenom något band av Svenska Folkets Underbara Öden. Den första i raden slog upp den första bilden i boken, som sedan fick cirkulera så att alla fick studera denna planch. Därefter bläddrades nästa bild fram och boken gick runt. När vi så satte igång, avlägsnade sig vår lärare ner till "Plåtis, som jag tidigare omnämnt. Där låg han på sängen bland alla vägglössen och läste tidning och drack svart kaffe. Så kunde flera timmar på dagen förflyta och kunskaperna blev förstås därefter. Men ett lärde han oss. Matematik. Redan i näst sista klassen löste vi realexamensuppgifter och på kvällarna diskuterades matematiken med en del äldre ungdomar, som skulle söka in på skogsskola och för detta ändamål behövde kunna litet extra matematik, vad det nu skulle vara bra för. Denna lärare hade ett annat intresse. Han spelade gärna schack och det på sena kvällstimmar. Då min farbror Adolf och jag båda var schackbitna på den tiden och spelade så fort tillfälle gavs därtill var det naturligt, att vi ofta var hemma hos min magister och försökte klå varandra. Detta till starkt kaffe, som han själv kokade. Som 12-åring drack jag så sällan kaffe, att jag blev alldeles skakis sådana kvällar eller rättare sagt nätter. Vi kom nog sällan i säng före 1-2 på natten sådana gånger och så skulle jag upp i skolan dagen därpå. Läxorna fick sitta emellan många gånger,

men det gjorde inte så mycket därför att vi under de första skoltimmarna efter sådana schacknätter fick sitta och titta på gubbarna i „de underbara ödena“. Han tyckte f.ö. mycket om mammas mat och var en flitig sönddagsgäst hos oss. Vid skolavslutningen bjöd han föräldrarna på kaffe och för dem som ville även en eller två kaskar, vilket väckte stor uppståndelse på den tiden, när kyrkoherden var den självskrivne auktoriteten även när det var fråga om skolan. Kaskämnet kom väl fram när kyrkoherden gått hem. Så flyttade denne säregne magister från Hällesjö och den gård, där han hyrt rum under några terminer, men kvarlämnade en stor koffert som senare skulle eftersändas. Gårdsfolket tyckte att det var något besynnerligt med denna koffert, som spred en egendomlig doft ifrån sig. Till slut öppnade man den och fann där massor av små paket, alla innehållande avföring. Man hade på gården utedass och på vintern var det och är ännu i dag förenat med vissa obehag att i sträng kyla traska iväg genom snön en ganska lång väg till ett utedass, för att där uträtta sina naturbehov. Magistern löste det problemet på sitt speciella sätt genom att av sina producerade högar göra små fina paket, som prydligt placerades i hans koffert.

Trots den bristfälliga undervisningen vi fick dessa avslutande skolår hade jag en läslust, som inte gick att hejda. Frågan var bara, hur jag skulle kunna förverkliga denna dröm. Pengar hade vi inga, men jag lyckades entusiasmera mamma och pappa. Pappa fick låna pengar i Jämtlands Folkbank, sedan farfar och Magnus Erikson i Ansjö skrivit på borgen. Jag minns att Magnus Eriksson var mycket tveksam, när han hörde, att jag skulle studera. Det var ju på den tiden en mycket ovanlig sak och när jag blev student, var jag nog den första från Hällesjö, som erövrade den vita mössan, som det då hette. Eftersom jag skulle studera på lån, måste det gå undan och i Lund fanns den skola jag behövde, Spyken kallad. Min farbror Knut gick där någon termin, liksom Per i Väste, som var uppe ända i näst sista ringen, när han slutade och gick över till handelsskola. Jag hade läst litet tyska innan och matematik kunde jag mycket. Enligt prospektet från skolan kunde man börja i vilken klass man ville, och jag fick för mig att jag skulle försöka komma in i 1:sta ringen på en gång. På somrarna hade man feriekurser och jag beslutade mig för att fara ner på en sommarkurs och läsa så mycket som möjligt för att på hösten försöka tentera in i första ring. När jag anmälde mig till kurserna och tjänstgörande rektor frågade vilka ämnen jag hade tänkt mig svarade jag „alla“. Han tittade med frågande min på mig. Jag betalade för alla ämnena och var alldeles ensam i en del ämnen som historia, geografi och kristendom. Jag läste hårt. Det var en vacker och varm sommar i staden Lund, men den sommaren har

jag mycket dåligt minne av, jag bara läste. Tenterade på hösten och kom in; den första terminen står för mig ännu i dag som en mara. Jag hade ju så dåliga förkunskuper, som dag för dag måste repareras. De 3 skolåren i gymnasiet var mycket intensiva och kompletterades med dryga feriekurser, framförallt i språken, där det ingick i kurserna, att läsa så och så många böcker. Detta fick vi en i taget tentera på för respektive lärare vid höstterminens början. Så hade jag då med bankernas hjälp blivit student.

Under hela min barn- och ungdomstid var jag bil- och tågsjuk. Redan innan jag lämnade Hällesjö, började jag må illa och på vägen till Kålarne hände det, att jag kräktes första gången. Så hade jag en tågresa på jämnt ett dygn att kräkas mig igenom, vilket var mycket plågsamt. Jag kunde inte heller äta något och följden därav var, att jag blev väldigt matt. Det var med stor möda jag kunde lämna stationen vid framkomsten. När jag en gång lämnade Stockholm på väg söderut, fanns i min kupé en blind, som också skulle till Lund och bad mig hjälpa honom. Han var trevlig och pratade mycket om sitt liv. Mycket pengar tjänade han på att gå från dörr till dörr i sällskap med en medhjälpare och titta pengar. Allteftersom resan gick vidare blev han på något sätt förtjust i mig och ville absolut, att jag skulle ta anställning som hans ledsagare. Han utlovade fint arvode. Till detta återkom han flera gånger under resan trots att jag inte var intresserad. Studier, tyckte han, var väl ingenting, när man på ett så enkelt sätt kunde tjäna sitt uppehälle. Han kunde alla stationer som fanns efter banan och visste precis vilka tider vi skulle vara här och där. När vi kom till Lund, blev han nästan ovänlig för att jag inte ville dela hans inkomst, men det kanske delvis berodde på, att han druckit rätt många kaskar. Han hade - både kaffe och brännvin. Jag fick varje gång det hedervärda uppdraget, att blanda till hans kask och han tyckte, att jag var duktig, som visste, hur mycket det skulle vara av var sort.

Bankskulden skulle bli betydligt större innan jag äntligen 1938 nådde mitt mål, min läkarexamen. Hade då skulder på 48.000 kronor, en stor summa på den tiden. Det var till jul 1938, som jag kom hem som färdig läkare, men utan arbete. På den tiden fick man vara glad och tacksam, om man kunde få något oavlönat arbete som assistent och i bästa fall något litet vikariat som provinsialläkare. På julaftons morgon ringde Dr. Sandin från Ragunda och frågade, om jag skulle vilja vikariera för honom under jul- och nyårshelgen. Jag tackade genast ja trots att det var helg och reste till Ragunda. Där blev jag kvar över ett år och slutade inte förrän långt efter nästa nyår. Detta var min ekonomiska räddning. Aldrig har jag arbetat som

då. Stadsforsens och Krångele krafftors var under utbyggnad och på båda ställena fanns massor av arbetare. Olycksfallen var många och ibland svåra och man skickade då endast de fall, som man bedömde som svårast. Resten försökte man klara själv. Tänk så många gånger jag satt med min Rauber-Kops anatomi och studerade senornas förlopp i handen innan jag sydde ihop dem. Det gällde att foga ihop de rätta stumparna, i annat fall kunde man ställa till allvarliga men, omöjliga att senare reparera. Jag kan inte minnas, att jag vid något enda tillfälle misslyckades. Aseptiken var inte heller den bästa. På den tiden fanns vare sig penicillin eller sulfa. Hela dagarna arbetade jag på mottagningen, som i regel inte var slut förrän vid 6-7 tiden på kvällen. Sedan började den intressantaste delen av verksamheten: sjukresorna. Praktiskt taget varenda natt under ett års tid var jag ute på resande fot. På vintern iklädd Dr. Sandins stora vargskinnspäls, värdefull tillgång under de kalla vinternätterna. När jag senare i livet försökt erinra mig året i Ragunda, visar det sig, att jag inte kommer ihåg annat än arbetet. Någon gång var jag tillsammans med veterinären, som var ungtkarl och hade en gammal hushållerska, som lagade underbar mat. Tillsammans med min gästgivare och en jägmästare spelade jag bridge, en från min sida mycket dålig bridge. Bl.a minns jag, att jag en kväll gick iväg med Dr. Sandins sjuka stövare till jägmästaren, som med sin bössa avlivade den.

Min första kontakt med döden i form av en död människa var, när en av Blombergs pojkar på Bodsjömyran dog i tbc och skulle begravas. Jag skulle spela i kyrkan, men av kyrkoherden fick jag i uppgift, att även närvara vid utbärningen av den döde. Jag traskade iväg den 3 km långa vägen till sorgehuset och mötte där upp tillsammans med byns folk i myckenhet, som sed var. Kistan stod ute på gårdsplanen uppställd på ett par stolar och den döde, mager, avtärd och eländig kunde beskådas också som sed var. Jag tyckte det hela var makabert. Prästen läste och vi sjöng unisont. Sedan gick alla den långa vägen till kyrkan, alla utom prästen, hans fru och jag, som fick åka i byns första och, jag tror enda, T-Ford. Det var en något vinglig färd, dels för att vägen inte alls passade att trafikeras med bil, men också för att chauffören var helt ovan som bilförare. Vi kom i alla fall fram till kyrkan och kunde där invänta begravningsföljet. Chopins sorgmarsch var standardmusik vid sådana tillfällen, dyster och stämningsfull, spelad på de mörkaste stämmor orgeln kunde prestera. Det hörde till. Någon gång hände det att jag fick en femma för det extra besvär det var, att spela på bröllop och begravningar, särskilt när det gällde obekant folk från andra byar som skulle nyttja kyrkan på vardagarna. Det var ett roligt och stimulerande jobb och jag hade nog

inte haft något emot att försöka vidareutbilda mig till musiker. Men som sagt, jag har aldrig ångrat mitt val av yrke. Musiken har varit stimulerande ändå och jag har tillbringat många timmar med min fiol och på senare år med min flygel.

Om T-Forden kan tilläggas att dess chaufför satt ett häftstift på rattens översida, som visade, när hjulen pekade rakt fram. Något ljushuvud flyttade på häftstiftet med den påföljd att gubben körde i diket.

Men jag tjänade pengar, mycket pengar. Jag var sparsam och satte in vartenda öre på postsparbanken. Därifrån gjorde jag regelbundna avbetalningar på alla de lån jag hade, alla de lån som stod i pappas namn i olika banker. Inte förrän efteråt förstod jag, vilket bekymmer mina föräldrar måste ha haft för att hålla mig igång under alla mina studieår. I hemlighet löste jag på pappas 50-årsdag alla de sista banklånen och bl.a. fick han i present på morgonen den dagen lånehandlingarna makulerade och därmed betalda. Mamma och pappa låg då i lilla vindsrummet. Jag gick ensam upp till dem. Vi grät alla tre, minns jag. Redan då (1939-1940) hade nog mamma litet känningar av sitt hjärta och när hon en morgon hade litet andnöd, måste jag tala om för henne, att hennes hjärta inte var så bra. Detta upprörde henne så mycket därför att hon för övrigt kände sig så stark och hade så mycket som hon ville göra och livet verkade ljus. Hon var mycket ledsen denna morgon och jag med. Jag kan inte tänka mig, att någon skulle tycka mera om sin mor än jag gjorde. Det var alltid ett tyst samförstånd mellan oss och vi hade alltid mycket gemensamt att glädja oss åt eller att vara ledsen över. Hon var nog också litet stolt över att hennes son, om än med stora uppoffringar blivit läkare.

Inte heller glömmer jag den dag, då hon kom till Stockholm för att vara med om min promotion till medicine doktor. Hon berättade inte utan en viss stolthet, att hon på järnvägsstationen i Kälarna hade träffat bekanta, som gratulerat henne och önskat henne lycka på resan, när hon nu skulle resa till Stockholm på ett så trevligt uppdrag som att i Stadshuset i närvaro av kunglighet och lärda utlänningar få uppleva hur hennes son kreerades till riktig doktor.

Nu ser jag att Maja drar upp gardinen.

19.7.

Strålände het dag har det varit med sol från klar himmel och en vindstilla sjö, så att

man kan se landskapet lika fint i sjön som i en spegel. Hos Nygrens uppmätte man +42 grader på middagen. „Svalriksdag“ utanför mitt fönster. Troligen är det första kullens ungar, som nu återkommit för att hjälpa sina föräldrar att mata den andra omgången svalungar. Man diskuterar väl arbetsfördelningen, så som dom nu pratar på.

20.7 Samma värmebölja, som gör, att man inte kan göra något, inte ens skriva. Hjärnan känns blöt! På en enda gång kom också myggen ända ut på vår udde och därmed invaderades husets insida också. Vi har alltid varit förskonade från större myggplåga och endast behövt göra en rundvandring före liggdags med flugesmällan för att spåra upp och oskadliggöra dem.

Kl .7 visade termometern på + 22 grader och i eftermiddag var det + 32 i skuggan. Farfar är trots sina år ute på en pensionärsresa på fyra dagar. Varje år har han varit med. Detta sker i abbonerad buss. Förra året satt han hela tiden tillsammans med en fru, en ungdomsbekant till honom och de hade så trevligt med sina gamla minnen. Tillfrågad, vad hon hette, kunde han inte minnas det och sade sig inte under hela resan ha känt till hennes namn.

Tänk ändå att vid den åldern vara så psykiskt spänstig som han är! Precis som hans far, min farfar. Ända in i det sista var han klar och redig. Han var en stor och reslig karl om än något böjd det sista året. Jag har så många goda minnen förknippade med min farmor och farfar. De behandlade mig som sin egen son och på somrarna när de var ute och reste någon gång, skulle jag vara med. Adolf hade på den tiden bil och

körde. Farmor hade så besvärligt med sin avtagande syn, som dock inte hindrade henne att ända till slutet delta i hemarbetet. Jag kan så väl se henne, där hon stod i spisen och kokade gröt eller kaffe utan att egentligen kunna se något alls. Hon sökte många doktorer för sin syn, men fick tydligen aldrig något besked om vad hon led av. Följden blev, att hon, som alla andra försökte med homeopater och kloka gubbar. I Sundsvall fanns en kvinnlig homeopat som hade stort rykte och en sommar var vi där. Jag följde farmor. Väntrummet var stort och halvmörkt, väl möblerat. Där satt i halvdunklet en massa människor och farmor sällade sig till dem. Sedan jag placerat henne där och till en homeopatens medhjälperska berättat om farmors sjukdom, gick jag och uppsökte farfar, som väntade på ett hotellrum. Då ville han, att vi tillsammans skulle uppsöka Knausts bakficka och få

oss en dricka, dvs en pilsner. Knaust ansågs vara en mycket fin sak på den tiden och jag tvekade litet, dessutom hade jag nog knappast druckit pilsner vid den åldern. Jag gick med honom till bakfickan, som var ett halvdant ställe med en massa små runda bord, helt avsedda för pilsnerdrickning. Där satt en massa gubbar som mycket väl skulle kunna vara vad man kallade hamnshåare. Farmor fick sina piller och ytterligare ett hopp om att få sin syn tillbaka. Jag fick en fin papperskorg, som dom köpte i en korghandel.

En annan sommar var jag med dem till en klok gubbe i Färila därför kallad "Färilagubben". Hela gården var fylld av bilar och hästskjutsar, som alla fraktade patienter till denne mäktige man. Det gick därför också fort väl inne hos honom. Om jag minns rätt, tog han emot i salen och hela övningen med varje hjälpsökande tog bara några minuter, vilket var en nödvändighet, om han skulle hinna med dagsantalet. Han arbetade visst till långt in på natten. Hans taxa var 2 kronor, men man fick betala, vad man ville och farmor lämnade visst 10 kronor för sina minuter hos honom. Hon tyckte, att det var en märklig man och hon var glad över att få träffa honom. Det fanns nog ingen provinsialläkare, som kunde påräkna samma inkomst som dessa kvacksalvare på den tiden. Från min tid i Ragunda minns jag att det kom en homeopat och satte upp praktik alldeles intill läkarmottagningen. Han fick omedelbart en lysande praktik, men gjorde den stora dumheten, att anställa en av bygdens döttrar, som skulle ta emot och hjälpa hans patienter. Hon kunde snart avslöja, att han endast hade en stor burk med sockerpiller och ur den tog han och gav till alla patienterna. Detta kom snart ut i trakten och sedan var hans öde beseglat. Tänk ändå, många av patienterna var på provinsialläkarmottagningen och fick veta sin sjukdom, så gick dom därifrån direkt till homeopaten och fick medicin ur hans flaska. Många blev säkert kurerade. Jag hörde en gumma, som var något förtretad, när hon fick höra, att han gav alla samma medicin, men hon tröstade sig med, att han ändå måste vara bra, när så många blev friska av hans sockerpullor. Vid varje sommarferie och jul, som jag var hemma, fanns det alltid en tråkig dag, som jag gruvade mig för. Avresedagen. Jag var med så starka band fäst vid mitt hem, mina föräldrar och inte minst vid farmor och farfar. Dagar i förväg såg jag med vemod fram emot avskedsdagen. Och det var med tårar jag tog farväl. Inte blev det bättre, när jag blev vuxen och det följer mig än i dag. Det var julen 1940, en jul som alla de andra. Farmor och farfar var båda trots sina år pigga. Farmor hade vid ett par tillfällen haft små hjärnblödningar, men inte värre än att hon klarat upp dem. När jag denna jul skulle fara, var det så svårt att lämna farmor och farfar. Båda följde mig ända ut på trappan och höll hårt i

mina händer. Farmor önskade mig Guds välsignelse, som hon alltid gjort, men hon tillade att det nog kunde vara sista gången. Det ville jag inte tro eller hoppas. "Vi är båda gamla nu", sade hon. Det blev också sista gången jag såg henne i livet. Hon fick en ny hjärnblödning, som ändade hennes liv den 17.8 1941. Jag kunde inte komma hem till begravningen. Hade underläkarvikariat i Halmstad, som jag inte kunde resa ifrån. Det var min första större chans till utbildning. På hösten det året fick jag en möjlighet att komma hem. Farfar var då ensam och han sörjde nog mycket sin livsledsagarinna sedan 60 år. Han var så ivrig, att vi två skulle gå till hennes grav, där för övrigt endast en liten broder till mig låg begravnen, som vid unga år dog i något, som jag skulle kunna tro var barnförlamning. Jag sade på graven till farfar, att man borde skaffa en vacker gravsten över farmor. Han svarade, att det skulle man nog vänta med, då han inte skulle komma så långt efter farmor. Någon månad senare hade han också slutat sina dagar. Inte heller då kunde jag resa hem. Allt detta tänkte jag på i kyrkan, när min faster Anna för några dagar sedan jordades i familjegraven, där tidigare Hugo och Hilda nu fanns. Anna var den sista som skall ner i den graven, Knut och Adolf vilar i egna familjegravar på annan plats ovanför klockstapeln. Av farfars barn är nu endast min pappa och faster Erika kvar. Sedan är det vår tur, att som den äldsta generationen börja på det oundvikliga och naturliga. Det dröjer inte länge förrän Hällesjö är en ödeby och kyrkogården en ödegård. Det är ett öde, som inte är speciellt för denna bygden. Överallt i vårt land kommer hela stora bygder att stå öde när de äldre dött undan. De unga har redan givit sig iväg till storstäderna och dess större möjligheter till utkomst. Skogen erövrar nu de med svett och möda en gång uppodlade tegarna. De stora mangårdsbyggnaderna får förfalla, då man inte har råd att underhålla dem och intet större intresse heller av att ha dem kvar tomma som de stå där efter byvägarna, minnesmärken över en tidsepok, som aldrig skall komma tillbaka. Det är tidens gång och ingenting att göra något åt. När allt kommer omkring är det en intressant tid vår generation upplever. Det är nog få förunnat att på några årtionden få vara med om så stora upptäckter och därmed omvälvningar i tillvaron. Nästa generation får kanske möjlighet att emigrera till en helt främmande planet, när livet på vår gamla jord blir något trist och enahanda.

I natt tassade det utanför lillstugan och Bisse morrade. Möjligen var det en närgången älg. Vi har sett en tjur beta i åmynningen. Fiskgjusen är i farten för fullt och har nog ungar, som behöver föda. För flera år sedan kom en gjuse rätt över vår stuga. Han hade fiskat i viken och i klorna hade han en så stor gddda, att han nära på inte orkade med den. Det sägs, att om han slår sina klor i en tillräckligt stor

gädda, kan han dras ner i vattnet och drunkna, då han inte kan släppa taget med sina låsta klor, precis som minken, som har samma låsningsförmåga med sina käkar. I byn jagades en mink nere vid sjön av en gråhund som lyckades få ett rejält tag om minken. Denna i sin tur bet fast sig i hundens nos och där satt han fast till dess att hundens husse kunde avliva minken och med sin kniv bända upp käkarna på honom därmed befria hunden som blödde starkt i sin nos.

Det är något av det mest avstressande man kan tänka sig att sitta här nere vid stranden en sådan här tidig morgon ocd ensam med naturen lyssna till vågornas lätta skvalp mot standen. Solen reflekteras mot vattnet, som ännu är fullständigt klart och rent. Man måste nog ända hit upp i de glesa bygderna för att finna rena vatten. I Hällesjön har utsläppet från de gårdar, som har slask och W.C satt spår efter sig och jag tror inte, att byborna längre vill fiska i den sjön eller bada, i varje fall inte åt bysidan. När nu även flotningen upphört, kommer vattnet i denna vår sjö att bli ännu finare. Bark och en del annat från timret kunde nog lägga sig på botten även invid stränderna, men det var ändå "rent" avfall som inte påverkade vattnets kvalitet nämnvärt.

Man undrar alltid, vilka förändringar, som kan ändra på den vackra och orörda naturen här vid sjön. Inte kan man väl tro, att allt skall få bestå i all framtid. De skogsklädda åsarna mitt över sjön kommer väl att på modärnt sätt kalhuggas när den tiden är inne. Redan finns ett "sår" mitt över en av skogsåsarna och detta kommer nog into att läkas i min tid. Jag påminner mig, hur jag som liten pojke lärde mig allt om sjöarna från byn och hit ner. Vi var alltid ute på sjön, när vädret det tillät och även, när vädret var dåligt. Från den tiden kan jag alla grund och stenar, som man skulle akta sig för och det sitter i än i dag. Här fanns då inte en enda stuga annat än en liten koja i Norrviken, Anteskojan kallad, därför att Ante Engman hade låtit sätta upp den uteslutande för att ha någon stans att ta in på fisketurerna. Eljest var det vanligt, att man rodde hit ner på förmiddagen, fiskade över dagen och rodde den en mil långa vägen hem igen. Var man ända nere i Norrviken eller nedåt Langön, blev hemvägen 1½ mil. Många var de gånger, när vi småpojkar, inte mer än 11-12 år gamla, rodde hit. Vi var vanligast 4 på varje fiskarlag och det var då alltid någon av Engmanspojkar med. På det sättet fick vi bo i deras koja. Min bror Gunnar var inte alls intresserad och jag tror inte, att han var med en enda gång. Vi rodde då två och två samtidigt för att det skulle gå litet fortare. Varje lag skulle ro sin bestämda sträcka. Dessa roddhåll kände vi också till. Förr i tiden rodde man alltid till kyrkan då vägar inte fanns eller inte var framkomliga

sommartid. Man hade bestämda kyrkbåtar, som förvarades i särskilda båthus i Båthusviken, en rätt stor vik i nedre delen av den här sjön. För några år sedan var vi där och kunde då ännu se rester av de stockar, som en gång varit båthus. I vattnet låg de väl konserverade. Från detta båthus hade man väl uträknade roddsträckor och dem fick vi som barn även lära oss. Det var bra att känna till, när vi gav oss iväg på dessa fisketurer hit ner. På det sättet behövde den ena inte ro längre sträcka än den andra. Ofta var vi två fiskarlag, antingen med fyra pojkar i varje båt, men lika ofta förekom det, att vi endast var två per båt. Det blev då ett drygt arbete att ro ända hit ner, men vad gjorde det! Med matsäck hemifrån, som vanligast bestod av en halv limpa, litet smör i en smörask och något stekt ägg eller så stekta pannkakor, avreste vi och jag kan ännu i dag inte förstå, att aldrig våra föräldrar protesterade mot våra äventyrliga fisketurer. Vi var ju småpojkar och även om vi förskaffat oss en mycket stor kännedom om sjön, kunde situationer inträffa, som vi inte kunde bemästra. I utrustningen ingick också en kortlek, som inte var minst viktig.

Kojan låg litet uppe i skogen en bit från Norrånviken och alldeles utanför fanns en sten, knappt synlig ovanför vattnet, som man skulle akta sig för vid infarten. Det första man måste göra vid framkomsten var att söka ved och det skulle vara riktig tjärved. Pojkarna Engman var specialister på att söka rätt på gamla tjärstubbar och torra s.k. "raskar". Det fanns en öppen spis och två bäddar, som skulle förses med färskt granris för natten. Inte för att det blev så mycket ligga av under dessa nätter. Våra vanligaste fiskefärder dit ner gick på hösten.

När det efter den ljusa sommaren återigen började bli mörkt mitt över natten, var det dags för ålfiske med långrev och det var vår stora begivenhet. Sedan man i byn hade skördat och eftersommarens regn började falla, var det dags för oss att börja plocka daggmusk. Med små fotogenlyktor och även större stallyktor smög vi omkring på „lägdorna", särskilt vid Väste och på „Krånggården“. Man måste gå ytterligt försiktigt då maskarna, som hade bakändan liggande i sitt hål mycket snabbt försvann, om de kände minsta vibration i marken. Där kunde vi småpojkar smyga oss fram i regnet under timmar och plocka daggmusk. Men det behövdes också då, vi hade närmare 1000 krok att agna där nere vid kojans innan vi kunde lägga revarna i sjön. En höst ringde fru Björnsson i Mjösjö och ville köpa några hundra daggmusk, eftersom det inte fanns i Mjösjö. Olle Engman och jag cyklade den 1 mil långa vägen dit med var sina 200, som vi räknade, med att få ett öre per styck, cykelfärden inberäknad. Vi fick 5 kronor var och för besväret att resa den

långa vägen fick vi gå ut i hennes jordgubbsland och äta jordgubbar. Det var första gången jag såg jordgubbar och smakade sådana. Det smakade förträffligt.

I regel nådde vi fram till kojan på eftermiddagen och efter en liten matbit, började den långtråkiga angingen av alla revarna. Vi brukade sitta utanför kojdörren och fästa daggmask på krokarna och när det var fråga om så många som 1000, tog det tid. Det gjorde nu ingenting, därför att långrevarna inte skulle i sjön förrän i mörkningen. Kom de i vattnet tidigare, sades det, att allsköns småfisk åt upp masken och det var nog rätt. Ålen å sin sida började inte sin vandring förrän det mörknade. Det var i regel beckmörkt, när vi återvände till kojan efter att ha lagt ut alla revarna. Då började det roliga. Vi åt och spelade kort i skenet från tjärvedsbrasan i den öppna spisen. Det vilade något av trolsk stämning omkring oss och det hände, att vi hörde ljud utifrån, som kom kalla kåror att ila längs ryggraden. Då och då behövde man gå ut av naturliga skäl, men väntade helst tills någon annan i gänget fick samma ärende. Inte låg vi mycket de nätterna. Vi måste ju iväg innan det riktigt ljusnade. Kom vi senare, gick ålen av revarna sades det. Vid 3-4 tiden var vi således ute i båtarna och på väg ut till fångstställena. Det fanns vissa favoritplatser, där man visste, att ålen gärna passerade på sin vandring mot havet och Sargasso. Där skulle alltid någon rev ligga, men det var nästan alltid förbehållet det fiskelag, som inte jag tillhörde. Och vi fick ål! Ibland kunde det hända, att vi hade 6-8 ålar och då hade ändå de största gått sin väg. Man kunde på långt håll känna i reven, om det var en ål eller annan fisk, t.ex. gädda, abborre eller i sämsta fall mört..ålen drog på ett speciellt sätt i reven och alltid mot djupet, till skillnad från gäddan, som gärna gick upp till ytan och försökte slå sig loss genom att hoppa upp i luften. Det lyckades också många gånger. Vi hade dåliga ljustrar att hugga ålen med, när den kunde lirka så nära båten, att man kunde se den. Min pappa sände efter en fin ljuster från Mora, en ljuster, som kunde spännas ut och som vid beröring av ålen slog ihop två käftar så att ålen då satt i ett stadigt grepp. Den var ovärderlig på våra ålfisketurer. Den gick ett dystert öde till mötes. En morgon när vi på sedvanligt sätt tog upp en långrev, rodde en av kamraterna, en annan tog in reven och jag stod med ljustern. Högg och halade in första ålen och strax kunde man känna, att det långt ute på reven satt en stor ål, så stor, att den inte kunde fås i närheten av båten förrän efter en lång och tålmodsprövande uttröttnin -ålar består nästan uteslutande av muskler- spänningen var stor, när man så småningom kunde börja att så sakta dra in linan och ålen tycktes följa med. Men för mig hade spänningen varit så stor att jag tydligen hade tappat ljustern i sjön och trots att den satt på ett 2 meter långt skaft, var det ingen i båten,

som hade sett, hur det hela hade gått till. Ljustern fanns bara inte, när den så väl skulle behövas. Vi fick förstås inte den ålen. Utan huggverktyg fanns det inte en chans att få en sådan upp i båten. Tafsen gick av och ålen kunde fortsätta sin resa. Ålen följde strömmarna från sjön och i Kvarnån gick vattnet från strömmen delvis i en timmerränna under en ganska lång sträcka. På höstarna, när vattnet började minska, kunde en del av rännan bli utan vatten. Ålarna hade då att „åla sig fram“ till dess att de träffade på vatten längre ner. Många ålar kunde där fångas på höstnätterna. Det var bara att sitta i rännan och vänta. På det sättet fångade en god vän till mig en natt 5 stora ålar. Kanske hade det kommit flera samma väg, men han tyckte, att han hade mera än nog och gick därifrån.

När jag blivit äldre 14-15 år hade ålfisket fått vika för annat och på sitt sätt trevligare fiske. Jag var heller inte hemma då på höstarna, när ålfisket var mest aktuellt. Det var nu jag började fiska öring i forsarna. Norrån och Kvarnån. I Norrån var fiskarna större och färre, i Kvarnån flera, men inte så stora. Det ansågs finare att fiska i Norrån. Det var dessutom inte fullt så långt att ro dit som till Kvarnån. Många var de lördagskvällar, som jag i sällskap med äldre kamrater rodde den långa vägen till någon av åarna, när andra gick på dans eller något annat nöje. I kvällningen, när solen just gick ner började öringen sin jakt på flygfä över vattenytan och man kunde då börja fiska. Först måste man preparera sig mot myggen, becolja var en otäck illaluktande brunsvart vätska, som man smetade på sig och en viss verkan hade den väl, även om inte alla myggor lät sig skrämmas. Ibland kunde det bli sådana myggsvärmar lokalt över vissa ställen, att man inte kunde stanna kvar. Då var det att samla ihop fiskegrejorna, som inte var så få, och springa ifrån svärmen. Det lyckades förvånansvärt ofta. Ett annat otyg under de halvmörka kvällarna var fladdermössen, som jagade fram och tillbaka över vattenytan. Särskilt närgången blev de, om man hade något ljust i klädväg. En gång hade jag en ny fin mössa, som jag var mycket stolt över. I forsarna passade den ändå inte. Fladdermössen flög rätt mot ansiktet på mig, när jag hade den på och även om de med sin fina radar alltid undvek mig precis i rätta ögonblicket för att undgå en krock, så var det obehagligt. En natt såg jag, hur en stor öring hoppade upp och tog ett fladdermöss. I dessa forsar kunde man få gå timme ut och timme in utan att få ett enda napp. Det betydde, att man inte hade den fluga, som passade. Man kunde få stå där och byta flugor i ett, medan stora fiskar vakade runt omkring. Genom att infånga och studera de flygfän som för kvällen var mest aktuell, kunde man till slut lyckas finna den rätta nyansen i flugkroppen och då började en rolig dans. På kort tid kunde man landa många fina fiskar och slutade

inte förrän mörkret var så starkt, att man inte längre såg att hantera reven med tafsarna. Och tänk så många gånger det inträffade att man äntligen hittat den rätta flugan, inte så sällan förstärkt med någon liten ylletråd från koftan, tänk, så många gånger det hände, att man glad i hågen havade in den första öringen och såg fram emot en högtidsstund, när i nästa kast tafsen med fluga och allt hamnade uppe i någon trädgren utom räckhåll för fiskaren. Det skall ha kastats otaliga flugor upp i träden längs dessa forsar. Då gick man som regel därifrån och for hem, om man var ensam eller så uppsökte man sin matsäck, som lämnades vid kojnan.

Där kunde man koka kaffe på en stenhäll som genom naturens ynnest omgivits med lodräta stenhällar på två sidor, ett fint vindskydd, men också en bra sittplats alldeles intill elden och den sköna röken som höll myggen litet på avstånd. Vid en sådan fisketur till Norrån i sällskap med pojkarna Tynelius, hände det, att jag stod på dammet och kastade med en spinnare på bara litet på sko, innan vi senare skulle gå ner till de verkliga fiskeställena. De andra satt på dammet och drack kaffe. Jag fick ett kraftigt napp och det bar iväg nedåt första forsen med fisken, som tydligen satt väl krokad. Det tog en lång stund, innan jag kunde få upp fisken till dammet igen, men då stod jag så högt att jag inte kunde tänkas nå fisken med håv. Alfred Tynelius klev då rätt ut i vattnet och blötte sig nästan till midjan för att komma i närheten av min fisk.

Han håvade den och jag var förstas glad. Det egendomliga i hela den fiskefärden var att detta var den enda fisk vi såg och fick.

Från min plats här på badstranden kan jag se det grund, som jag just markerat med en stör omkring 50-75 meter från yttersta spetsen på vår udde. Mjöågrundet kallat eftersom det ligger just utanför Mjöåns mynning här inne i viken. Sjöarna har alltid varit fiskrika och särskilt denna sjö. På Mjöågrundet for de gamla, när jag var lillpojke, för att fiska abborre. Här fanns då, liksom även nu, vid vissa tillfällen storabborre. Det gällde bara då liksom nu att träffa på abborrarna när de är i „taget“ och de jagar sin föda. Denna fisk är mycket sällskaplig av sig och uppträder alltid i stim, jagande småfisk framför sig. Den leken kan man mycket väl se på vattnet, som „kokar“ där och samtidigt ser man småfisken hoppa högt ovan vattenytan för att försöka undgå sina förföljare. Finns man på plats en sådan gång och har metgrejor i beredskap kan man på mycket kort tid meta upp så mycket fisk man vill ha och mera därtill. Det är ju nämligen på det sättet, att det är mycket svårt att avbryta ett lyckat fiske av den anledningen, att man fått mera än nog av den

fina fisken. Förr användes uteslutande metmask vid sådana fisken, men metmasken har nästan helt försvunnit i byn och vi använder nu uteslutande "spelfisk", den lilla mörtliknande fisk, som i miljoner finns efter stränderna. Den fångas bäst med håv. Den är begärlig för abborrarna, men om man bland dessa småfiskar någon gång skulle få ett litet abborrbarn, så kan man vara övertygad om, att få en finfin abborre på den, om man använder den som agn. Abborren skall således bäst av allt gilla att uppträda som kannibalfisk och helst då spisa egen avkomma. Detta sistnämnda har jag varit med om endast under de sista åren beroende på, att jag aldrig tidigare försökt meta abborre på småabborre. Det tilltagande nätfisket här med grovmaskiga nät har decimerat storabborrarnas antal och numera, är det rätt sällsynt att få en sådan fisk större än på 1 kilo. Under min barndom såg jag många sådana fiskar.

Man skulle väntat att folk under krigsåren, när det inte fanns mat att få för pengar skulle utnyttja sjöarnas rika håvor. Men även fisken försvann. Det var nästan omöjligt att fiska. Det var liksom bestämt, att folk skulle leva under knapphetens stjärnor. Pappa, som i flottningstider var stationerad vid kvarn efter att tidigare ha gått med flottarna över sjöarna han fiskade vid kvarn löja, en liten mörtliknande fisk och lika benig som mörten. Vi var mycket glada åt löjtillskottet till vår matsedel. En kväll stod han på dammet och metade med ett vanligt metspö och fick då ett rejält napp, varvid fisken satte iväg ut i strömmen och stälöe sig stilla bakom en sten. Det kunde nu endast vara en enda sorts fisk, som gjorde så, en öring. Längre tröttade pappa ut fisken och med kamraters hjälp lyckades han få upp den på land. Han vägde 5 1/2 kg och såöes till prästgården minns jag. Gädda var förr en fin fisk, men har med tiden fått lämna sin tätplats till abborren, som numera anses vara den bästa matfisken. Följden har blivit att gäddbeståndet ökat mycket och den som är intresserad av sådant fiske kan få sitt lystmäte nästan var som helst här i sjön. Särskilt i Mjöåviken strax här intill. Där kan man se och höra stora fiskar jaga i den täta vattenvegetationen.

Innanför denna vik finns än i dag slagg efter myrmalmsbrytning. Sedan dess är det säkerligen några hundratal år och vittnar om tidig bebyggelse i denna trakt. Andra minnen finns också. Den lilla Mjöån slingrar sig genom myrmark ända upp till landsvägen och på högsommaren är den nästan igenväxt av gula och vita näckrosor. Den har tjänat som flottningsled för timmer från en del små sjöar tills för 8-10 år sedan och längre tillbaka var den en viktig farled för fäbodserksamheten. Under hela min barndom var fäbodlivet blomstrande på somrarna och vår gård

hade tillsammans med några andra gårdar en gemensam fäbodvall c:a 2 km uppe i skogen från åkanten vid landsvägen räknat. Där fanns tre stugor, varav den närmsta tillhörde Nygårdens och Hällströms. Min faster Hilda var fäbodstinta alla de somrar jag kan minnas. Varje lördag for man från byn till fäbodarna för att hämta hem veckans produkter. Det var smör och ost, messmör och mjölk, mest tjock- eller som den numera heter långmjölk. Detta bars i mesar på ryggen från fäbodarna antingen ner till vägen, där man hade häst och trilla eller till båten, som låg i ån. Någon sådan lördag fick man som pojke följa med och det var självklart en upplevelse. Man rodde från byn, vanligast rätt tidigt och var i boan mitt på dagen. Stigen upp till boan var för en lillpojke rätt lång, men man hängde gärna med inför utsikten att få boans stående rätter, när främmande kom. Kesfil och kams. Kesfilen bereddes på nysilad mjölk, som ystades med löpe och serverades med tunn grädde ovanpå. Kamsen kokades av kornmjöl i vasslan som blivit över vid messmörtillverkningen. Det var runda, platta c:a 12 cm stora mjuka kakor som skulle smöras riktigt, helst med nykärnat smör. Det smakade mycket bra, men den måltiden var behäftad med ett fel, man blev tvärmätt efter en liten stund och jag kan inte minnas, att jag en enda gång kunde äta upp hela portionen. Messmörret kokades förresten utomhus i stora järngryter. Eldstaden var fint tillverkad av stenar och även heta sommardagar eldade man där utan risk för bränder.

Det hände nästan varje sommar, att man hade ungdomsbjudningar i de olika fäbodarna i byn. Det fanns gott om ungdom på den tiden och nöjena var få, men man hade desto roligare, när man traffades. Då gick man ända från byn till fots omkring 1 mil, skulle jag tro. Flickorna i fotsida klänningar och pojkarna iklädda stärkta snibbkragar och pressveck. Till en sidan fest fick jag följa med en gång. Det är säkert några och femtio år sedan dess. Jag minns inte så mycket av trakteringen, men kams och kesfil fick dom alla, som jag skulle uppskatta var minst 60-70 personer. På ett enradigt dragspel och fiol spelades det upp till dans och dansade gjorde man med liv och lust på den något tuviga fäbodvallen. Men även i byn hade man möjlighet att dansa. På "Sand", där sågen nu ligger hade man en riktig dansbana och där var jag många gånger och tittade på dansen till tonerna av en fiol någon gång förstärkt med cittra. Arvodet för musiken insamlades i en hatt eller mössa, som gick runt mot slutet av dansen. Även på den tiden förekom det slagsmål, även det ett folknöje. Vi småpojkar tyckte det var roligt att se på, men man var alltid rädd och hjärtat slog alltid hårdare, när man såg att det började dra ihop sig till en batalj. Följden kunde för de stridande bli en blodig näsa och några småskramor. Större olyckshändelser förekom inte vid dessa slagsmål. Men alltid

förekom sprit i upptakten till bataljerna och man kunde genom att studera karlarna, som kom till dansbanan räkna ut, om det skulle bli bråk eller inte. Det var också särskilda karlar, som man på förhand visste hade dåligt ölsinne.

Min barndomstid var en supig tid. Det hörde till helgdagsnöjet att dricka „kask" d.v.s. kaffe med brännvin. Min pappa var helnykterist på den tiden, liksom mina farbröder inte uppträdde berusade. Men det var karlaktigt att kunna dricka kask, något som jag först lärde mig, när jag var provinsialläkare i Ragunda. Där hände det ofta, att man bjöds på kask och det var inte fint att bara tacka nej. Min första direkta kontakt med kask var under en fisketur - förstås! Vad hände inte på fiske! Axel Eriksson, Gustav Björnsson - som ägde motorbåten - och jag for en lördag eftermiddag hit till Lungsjön for att fiska över helgen. Vi skulle bo på Langön. Redan nedanför åbron vid Hällesjö drog korken ur en literflaska renat brännvin och vi tog den första supen, så även jag. Man ville ju vara karl och jag skulle tro, att jag var 13-14 år. Jag var för övrigt den ende, som kunde sköta motorn och det var väl litet av anledningen till att jag fick följa med. Den motorbåten gick inte så fort som våra dagars och innan vi nått till Langön, hade vi tullat flaskan flera gånger, vilket jag började känna av. Både Gustav och Axel sjöng ner genom hela Lungsjön, vilket säger en del om dessa i vardagslag så tysta och nästan blyga herrar. Vi landade välbehållna och för att akta motorn för bottenskrap, skulle jag vicka upp den vid landningen. Jag tog ett rejält grepp på baksidan men det hände sig inte bättre än att jag tog i den glödheta ljuddämparen, som på den tidens motor satt som en rund cylinder på baksidan av motorn. Följden blev att jag brände hela handflatan och fick efter en stund en stor brännblåsa i handen och på fingrarna. I kojan kokades kaffe och dracks kask, som gjorde, att jag nu inte längre mådde så bra. Efter en stund måste jag också ut i naturen och kräkas och sjuk var jag, mycket sjuk. Det var min första kontakt med kask och det skulle dröja länge innan jag återigen fick kontakt med sprit över huvud taget. Trots brännblåsan och mitt illamående måste vi ut och fiska. Jag hade nog helst legat kvar i kojan, men eftersom jag var den ende motorkunnige kunde jag inte svika de andra och jag for med. Då liksom alla de gånger senare jag varit ute och fiskat med Axel Eriksson, fick vi mycket fisk.

Han har en särskild tur med abborrmete. Kanske beroende på att han utan att själv veta om det kan räkna ut, var fisken kan trivas. I kojan kokade vi en plåtburk med abborre och åt. Ett vedträd tjänade som tallrik och med fingrarna benade vi och stoppade i munnen. Det blev en mycket trivsamt efteråt. Gubbarna fortsatte att

dricka kaffekask och sjunga. Jag hade en kamera och blyxtpatroner med och förevigade sällskapet. Axel har visst detta kort kvar än i dag. K1.2 på natten bar det iväg ut på sjön igen och vi hade mycket fisk med oss på hemfärden senare på dagen, när dom nyktrat till så pass att dom var presentabla i sina hem. Jag hade nog med min uppbrända hand för lång tid framöver.

En annan fiskefärd, som etsat sig fast i mitt minne var till Älgtjärn dit man kan komma från Norråviken genom en skogspromenad på omkring halvmilen. Lysén och jag lånade Björnssons motor den enda i byn, som var något sånär funktionsduglig. Vi startade från byn på eftermiddagen en varm sommardag och hade beräknat nå fram till kojan vid tjärnen före mörkningen. Resan över sjöarna gick bra och vi landade med båten fint i Norråviken. När vi sedan skulle dra upp båten på land upptäckte vi, att vi inte hade någon propeller. Den hade på något egendomligt sätt skruvats av, när vi nådde stranden. Eftersom det var hård sandbotten räknade vi med, att kunna återfinna propellern. Vi började ett sökande, som drog ut över många timmar eller till dess att det blev för mörkt att söka längre. Allt resultatöst. Troligen hade den skruvat sig ner genom sanden. Vi gav oss då iväg på den långa skogsvandringen på en smal stig, som på många ställen var svår att hitta t.o.m. för en så skogsvan man som Lysén. När vi så kom upp till den stora myren, som omgav sjön och som vi måste gå över var jag så trött, att jag måste lägga mig på några tuvor och jag kräktes av trötthet. Det var en ljuvlig syn, när vi litet senare på avstånd såg kojan och det rök ut skorstenen. Detta förbryllade oss något, eftersom vi inte hört talas om, att andra bybor farit dit. Det var en man från en grannby, som tagit in där över natten. Vi kände honom väl. Han satt uppe och eldade mot myggen. Kojan var fylld av rök. Han hade sökt rätt på en viss träsvamp, som brukade användas mot mygg. Enris var också vanlig rökgivare mot mygg. Att sent denna natt nå fram till en uppvärmd och lagom rökig koja var för mig höjden av lycka. Jag lade mig genast på en av britsarna, medan de andra fortsatte att prata. Somnade till och väcktes med beskedet, att nu kunde jag få äta nykokt fisk. I en burk hade dom kokat fisk och Lysén hade både peppar och lagerbärsblad med sig för att ge fisken den rätta smaken. Sällan har väl abborre smakat så gott som den gången i den rökiga älgtjärnskojan, som var så nerrökt att man inte kunde se varandra närapå. Följande dags fiske kommer jag aldrig att glömma. Jag hade hört andra berätta om det fantastiska fiske, man kunde få uppleva i denna lilla tjärn, men verkligheten var för mig vida överlägsen alla de historier jag hört. Gäddan var i „taget“. Vi satte ut några gäddkrokar agnade med mört. På alla krokarna hade vi fisk, men på en del mera än en. Det hände att en

mindre gädda huggit och fastnat på kroken. En större försökte ta den mindre och fastnade själv. På det sättet hade vi på flera krokar två gäddor. Jag hade hört talas om glupskheten av fisken i denna tjärn, men när man berättat att man kunde få två gäddor på samma krok, hade jag alltid för mig själv avfärdat detta som en god men inte fullt trovärdig fiskehistoria. På eftermiddagen hade vi så mycket fisk att vi inte kunde räkna med att bära mera den lika långa vägen genom skogen ner till båten och den propellerlösa motorn. Nu bar jag så tungt på hemvägen, att jag kräcktes av utmattning. När vi nådde ner till sjön, blåste det rätt kraftig motvind och vi hade ett styvt arbete att ro hem till byss. Båten var stor, tung och otymplig. Vi ringde till Stockholm och beställde en ny propeller, som kostade 32:50, en stor summa på den tiden. Det var slutet på detta äventyr. Sedan dess har jag inte varit till Älgtjärn. För övrigt kan man numera åka bil nästan ända fram.

Klockan är just nu 23.30 den 27.6 1966 och jag sitter här och skriver i fullt ljus. Men trots detta sover naturen. Inte en fågel syns till och även fiskarna vilar sig. Det sägs, att de också sover på nätterna. Det är ganska kallt ute, +8? Från myren strömmar kalldimma ut över viken och sikten är inte så värst stor. I min ungdom var jag många gånger ner till åarna så här års. Men kunde hända att man inte hade någon sikt alls och då var det att ro så nära land som möjligt för att inte fara runt ute på sjön. En enda gång var jag med om detta. Vi var två, som i dimman skulle ro hem till byn. Vi satte kurs mot Lungsjönoreet och rodde var och en sina skift. Tiden gick och vi borde ha varit i övre ändan på sjön för länge sedan. Till slut såg vi landkonturer åt ett håll. Vi for däråt för att orientera oss och upptäckte då, att vi hade rott praktiskt taget runt. När vi så kom upp till noret, måste följa alldeles tätt intill timmerbommen för att kunna ro rätt. Trots att noret inte är mera än några tiotal meter brett på sina håll, kunde vi inte se land. Men hem kom vi, även om det blev morgon innan vi såg byn.

I sådant här väder brukar älgarna stöva på myren och efter ån under de mörkare nattimmarna. Jag ser ingen på myren. Under mina ungdomsår var jag många gånger till Gransjön och fiskade tillsammans med skilda figurer från byn. Alltid bodde vi då i Gransjöforskojan, en bra flottarstuga vid övre ändan av sjön, precis där den ovanför liggande Bosjön genom en liten fors tömde sitt vatten. Vid ett tillfälle var jag där tillsammans med min farbror Knut och Gustav Björnsson. I sjön fanns ingen båt och man måste därför alltid dra båten över dammet vid kvarnen, ett nog så svettigt jobb. Det var på hösten och ganska mörkt ute. Knut och jag låg på ena britsen och Gustav på den andra. Rätt som det var kom två karlar in jämte

gråhund och bössor på axeln. Vi blev tillsagda att ligga stilla dom ville andast koka litet kaffe och vila så skulle dom sedan iväg igen. Det var en rätt kuslig stämning i kojan. Vi förstod genast, att det var tjuvskytta och inte var dom från vår by. Under fullständig tystnad kokade dom sitt kaffe, åt av sin matsäck och efter några timmar gav dom sig iväg utan att säga adjö. På den tiden var det tillåtet, åtminstone halvofficiellt att ljustra fisk. Vi hade tjärved med oss och ett ljusterjärn att fästa i aktern på båten. Den torra tjärveden gav ett ganska gott sken, när den brann och i det skenet kunde man se fisk och med ljustrar hugga den. De flesta fiskar stannar för ljuset på natten, men så gör inte siken. Nedanför forsen fanns sik och det var den vi i första hand var ute efter. Första natten fick vi också rätt fina sikar. Det gällde att kvickt hugga, så snart man fick syn på dem. Gädda och ål gick lättare, då den sortens fiskar inte rörde sig så fort på natten. Nästa natt skulle vi ljustra i Bosjön och vi tände ljusterveden och började sakta ro efter norra landet. Då fick vi i nattmörkret se ett ljus, som tycktes vandra alldeles efter strandkanten. Vi blev mycket nyfikna på vad det kunde vara och rodde närmare. Då ropade en röst, att vi skulle stanna och vända. Om vi kom närmare så skulle dom skjuta. Vi vände genast och for tillbaka till kojan. Nästa morgon rodde vi tillbaka för att se, vad som kunde ha förekommit på den andra stranden. Vi hade en del aningar som besannades. Under en gran låg resterna av en älg, som tjuvskjutits och lyktskenet tillhörde köttbärare natten innan. Möjligt är, att det var just de två män, som vi hade som nattgäster i kojan, som också var skyttarna.

Under den lovlige jakttiden för älg, några dagar till en vecka i september, har det sedan min tidigaste barndom varit sed, att allt manfolk skulle ut i älgjakt, även om de inte kunde hantera ett gevär eller aldrig lossat ett skott under året. Flera dar i förväg planeras än i dag jakten, som alltid bedrives av jaktlag, nästan alltid av samma sammansättning år efter år. Genom naturligt bortfall med död av ålderdomsbesvär har de ursprungliga jaktlagen blivit mindre, men än i dag finns i det lag, som jag hade tillfälle att följa under några älgdagar, flera äldre byamän, som nog stoppar ännu några år.

Varje lag har sin väl bevakade jaktmark och för Nygårdsoffolkets del är det deras egen mark. Jaktkojan, där laget alltid bott, är enda kvarvarande fäbod, stugan i Lundbodarna, inte långt härifrån. Min bror Gunnar var

från början den organiserande och drivande kraften i höstarnas älgjakt, men på

senare år har han inte varit med alla gånger. I hans ställe har Alf ryckt in. Det är c:a 25 år sedan jag var med på älgjakt och satt på pass hela dagarna med bössa och allt. För att tiden inte skulle bli för långsam var man två. Kanske var det endast när jag var med. Mitt på myren, som omger ån här uppe finns en stor mossbevuxen stenhäll som ligger bra till för en passkytt. Där satt jag tillsammans med pappa flera dagar under älgtiden och vaktade på de älgar, som eventuellt skulle komma över myren, ett vanligt älgstråk. Där hade vi hela tiden en eld brinnande, dels för att ständigt ha varmt kaffe till hands, men också för att värma oss. Det var kallt att sitta relativt stilla på pass. Älgarna är inte rädda för rök, så att man behöver inte vara särskilt aktsam med elden av risk för att skrämma dem. Inte såg vi till någon älg, men det var ändå en givande dag att få prata igenom gemensamma intressen med pappa. Och vi hade även så att vi kunde blanda oss en kask. Det fanns på den tiden något som t.o.m. kallades jägarbrännvin. Fullständigt horribelt, en jägare om någon måste ju vara nykter. Varenda jägare hade starkvaror med sig och på kvällarna kunde det bli rätt livligt i kojor, när var och en fått sitt. Sen var det sed, att om någon sköt en älg, han skulle bjuda laget på s.k. „stalpsup“. Under en jakt jag var med på sköt en av jägarna, som ansåg vara mycket snål, en älg och laget samlades för att få „stalpsupen“. Han bjöd var och en att dricka ur locket till en medhavd fickflacka. Det blev litet i munnen för var och en och bakom ryggen på den lycklige skytten gjorde man sura miner. Det var och är säkert än i dag sed att skytten skulle ha kronan och skinnet. Många älghuvuden sitter i våra hem som ett exempel på lyckad älgjakt. Den fällda älgen styckades på platsen och Arvid Nygren brukade hämta sin häst och köra hem älgköttet till sin gård som låg närmast jaktområdet. Men inte alla gånger stupade älgen i närheten av någon farbar väg. Då måste man bära, inte så sällan långa vägar. I mesar lastade då var och en så mycket älgkött som han orkade bära. Själv bar jag en gång älgkött från ett oländigt och stiglöst skogsområde tillsammans med jaktkamraterna. Jag tyckte att min börda var ovanligt lätt i jämförelse med mina kamraters och såg fram emot en lätt promenad, men efter någon kilometer var min börda tyngre än någon annans på en otränad rygg och inte mera tränade ben. Men jag kom också fram till boan så småningom.

Det är alltid viktigt att skyttarna vet var dom har varandra. Risken för olyckor i älgskog är mycket stor. Varenda gång en älgskytt hör eller ser, att det prasslar i skogen misstänker han, att det är en älg och gör sig skjutklar. Så tycker han sig skymta en älg och skjuter och så är det kanske hans bästa jaktkamrat, som blir liggande där. Min pappa berättade en gång, att han var ute i älgskog vid Harsjön

och på hemväg till kojan en kväll. Så hörde han, hur det började prassla framför honom varför han tog skydd bakom ett träd med geväret skjutklart. Buskarna började visa, vad älgen gick och han väntade bara, att få se djuret komma fram och över stigen. Det var en i laget, som liksom han själv var på hemväg. Min far tyckte detta var så hemskt, att han lämnade laget och gick hem.

En liknande händelse med tragisk utgång inträffade på Mon. En av skyttarna var på hemväg i skymningen, när han plötsligt på avstånd fick se en älg, som låg i en glänta. Han lade an och sköt. Det var min farbror Erik och lagets bästa hund, som hade satt sig att vila. Hunden sköts till döds och en ovanligt duktig jakthund fanns inte mera. Denna hund var dresserad att driva älg och fågel. Under höstarna var han min bror Gunnars ständige följeslagare på hans fågeljakter, som verkligen var jakter i ordets rätta bemärkelse. Vi hade alltid hängande på vinden skogsfågel, mest tjäder, och jag anser än i dag att ingen maträtt går upp emot viltfågel och då särskilt tjäder, som har en alldeles säregen smak av vilt. När det då var fråga om älgjakt fick hunden absolut inte skälla på fågel. Då sade man till hunden, att nu gällde det älg och inte fågel och han förstod och gjorde sin plikt. Det är den enda hund jag hört talas om, som på det sättet kunde skilja på sina arbetsuppgifter. Han, liksom älghundar i allmänhet, lägger sig bakom en skjuten älg och vaktar på avföringen, som kan komma ut efter döden. Denna äts med stor begärlighet.

Min farbror Erik fick sitt lårben genomskjutet med samma kula som dödade hunden. Detta skedde långt till skogs, då det gällde att bära honom fram till kojan i första omgången och sedan den nära 1 mil långa skogsstigen till byn, varifrån han forslades med bil till lasarettet i Östersund 10 mil. Han var nästan utblödd vid det laget. Jag vill minnas att han låg där i 8 månader eller kanske längre. Kom så hem med ett snedläkt ben och jag följde med honom till Akademiska sjukhuset i Uppsala, där han opererades om. Bättre blev han, men aldrig riktigt återställd. Så tokigt kan det gå och vartenda år upprepas sådana tragedier än i dag i älgtider, detta trots den intensiva propaganda för bättre skjutvett. Älgjägaren på pass är en farlig herre, som kopplat ifrån en del sinnen. Han kan utan vidare skjuta en betande ko, i den förvissningen, att han siktat på en älg. Likheten kan inte vara orsaken och ännu mindre likhet med en älg är hans jaktkamrater, som tas för älg.

Återigen en stilla och fridfull morgon och jag sitter här på, stranden och beundrar „min“ utsikt. Har den sett annorlunda ut? Så sägs det i alla fall. Enligt gamla sägner skall en viss bebyggelse ha funnits på andra sidan ner mot Norrån. Hur därmed

förhåller sig är nog svårt att klara ut. Men fåbodarna har funnits där nedåt i min tid. Det berättas, att när bonden från byn med sin gumma rodde ner till fåbodarna lämnade han henne i vassruggarna ute på sjön. Där stod hon i vattnet till knäna och skar vass till kreaturfoder, medan hennes gubbe fortsatte sin rodd ner till fåbodarna. På uppvägen hämtade han henne och den vass hon skurit. Det är möjligt, att denna sägen är sann. Man måste utnyttja alla de möjligheter som fanns för att dryga ut vinterkosten för kreaturen.

Alla myrar i byns närhet skattades också på myrhöet, starren och från Nygården brukades myrarna omkring Mjöån, således rakt över viken här. Man pulsade då omkring på myren i näverskor med vattnet till knäna och omsvärmad av mygg, som här hade sina kläckningsplatser och därför uppträdde särskilt rikligt. Jag var med många gånger på myrarna, „Flata“ kallad. Karlarna slog och fruntimmerna, d.v.s. Anna och Hilda räfsade ihop starrhöet, som hässjades direkt.

Jag minns, att man alltid åt „tjockmjölk“ och kornmjölsgröt, en utmärkt kost i den fuktiga värmen. På vintrarna, när myrarna frusit till forslade man hem höet i „kolryssar“ direkt från hässjorna.

Många vintrar gick detta hö till spillo, när lapparna på väg mot kustlandet kom förbi byn. Dom brukade alltid rasta med sina renar norr om byn och det var förstås alltid folkvandring dit för att se på den väl utspridda renfloken, men kanske mest för att se, hur lapparna och deras hundar höll ihop floken. Under tiden gick lappkvinnorna från gård till gård och tiggde mat och vad de kunde få. Jag kommer väl ihåg, hur de alltid ville ha tunnbröd och alltid fick sådant hemma hos oss. Någon gång hände det, att en lappfamilj fick övernatta i vår bryggstuga. Även renlösa lappfamiljer for omkring ibland från by till by och tiggde sig igenom vintrarna. Fadern i en sådan familj var snickare och under vistelsen hos oss tillverkade han skidor. Först var han i skogen och hämtade hem lämplig björk, som han fick ta utan särskild tillåtelse. Björken hade inget värde då. Jag ville så gärna ha ett par skidor, men dom blev för dyra för vår kassa. Nästan varje vinter kom lapparna med sina renar. De följde sjösystemen och vi kunde alltid se dem från byn, när de färdades längs Hällesjöns andra sida och vi kunde framförallt höra dem, deras tramp och deras läte. Och hundarna, förstås. Dessa renar åt som sagt många gånger upp starrslätten här borta på vår myr och många dagars svettiga arbete försvann på en liten stund. Någon ersättning var det aldrig fråga om. Min allra första kärlek var en liten lappflicka, som med sina föräldrar bodde i

bryggstugan. Hon var så nätt och grann i sina fina lappkläder och jag beundrade henne mycket. Jag kunde bara inte förstå, att lapparna kunde tycka om salt i kaffet. Även jag blev bjuden på kaffe en gång i bryggstugan. Det smakade illa tyckte jag, av allt saltet.

I eftermiddag kom farfar på besök. Han hade gått från vägen trots sina år och dåliga ben.

Ute på grundet och metade upp 36 abborrar på en liten stund. Efter abborrmiddag berättade farfar om fordomdags. Som alla gamla har han gott minne för gammalt. Vet inte hur vi kom att tala om kyrkan, men så blev det och farfar påminde om de gamla anor denna bygd har. Man vet, att här fanns bebyggelse på 1100- och 1200-talen. Arkivet med äldre handlingar om Hällesjö fanns i Sollefteå och brann i slutet av 1800-talet. Därmed gick värdefulla data tillspillo om Hällesjö by. Den äldsta kyrkan byggdes på 1200-talet. Då bodde i byn fyra åbor, som fick i uppdrag, att bygga sin egen kyrka. Av ett gammalt fotografi framgår, var den låg och hur den såg ut. När den nya åttakantiga kyrkan uppfördes i mitten av 1800-talet, ansågs den gamla vara så ful och utan betydelse, att man med tacksamhet hälsade dynamitens upptäckt, så att man på ett lättvindigt sätt kunde spränga bort den. Det sägs att den var så väl sammanfogad, att det var svårt att få upp borrhål för dynamiten. I strandkanten nere vid sjön kan man än i dag återfinna den sten, som en gång tillhört den gamla kyrkans murar. Ett krucifix från denna kyrka hänger nu i kyrkan. Möjligen har det suttit på altartavlan.

Byn vid kyrkan bestod endast av ett fåtal gårdar, av vilka nog Framstegården tillhörde de äldsta. Från denna gård härstammade nygårdsgubben, som var en broder till framstegubben. De båda gårdarna delade på slipsten och hade gemensamma bäverfällor i Sörås. Skinnen var även på den tiden dyrbara och bävertesticklarna användes vid trolldom. De båda gubbarna var ibland ovänner både om slipstenen och bäverfällorna. Även ekorren jagades för sitt skinn och det var gott om dessa djur. Man höll sig t.o.m. med särekild ekorrhund, som spårade djuren i träden och gav ståndskall. Man hade en gemensam ekorrhund också och gick tillsammans på jakt. När hunden genom ståndskall markerade ekorreträdet, skulle den ena med en yxa slå på trädstammen för att skrämja fram ekorren så att han blev synlig och kunde skjutas av den andre. I jaktens iver hände det då att han med yxan inte såg sig för bättre än att han slog yxan i huvudet på hunden,

som måste avlivas.

Gårdsnamnen i byn lever än i dag kvar från gamla tiden; Framste, Tomasgård, Nygården /som nog är relativt sent uppkommet/ Krångården/ovanför Nygården, Fastgård, Sviol/Svitjord troligen. Alla dessa namn finns fortfarande kvar på olika platser på Nygårdens ägor. Man talade i min barndom om Krångårdsgubben. Före storskiftet hade man även här i byn sina små lotter spridda över stora områden och det tog 20 år att genomföra ägorättsdelningen. Bönderna var inte nöjda med delningarna. Skogen hade för dem föga värde, men starrslåtterna var begärlig och det gällde för var och en att komma över så många myrar som möjligt. Om dessa myrmarker tvistade man länge. Skogen var praktiskt taget värdelös och när de nybildade skogsbolagen i slutet av 1800-talet och senare började visa sitt intresse för skogen, sålde man den gärna för några tusenlappar, skogar, som sedan skulle ge avkastningar för miljoner kronor. Min farfars far lyckades inte uppköparna påverka. Han, kyrkovärden Erik Nilsson, som levde i slutet av 1700-och början av 1800-talen, kunde till sina söner överlämna stora skogsområden i arv. Som brukligt var skiftade familjenamnet med varje generation och därför kom det sig, att min farfar efter sin far fick släktnamnet Eriksson. I nästa generation, min fars och hans syskons, hade det bruket upphört och de bibehöll sin fars efternamn. I stället fick bröder anta eget släktnamn, vanligast vid exercisen och därmed kom min farfars broder att anta släktnamnet Hellström. När jag började studera medicin var vi i min kurs 8 av 30, som hette Eriksson och vi uppmanades, att byta släktnamn. Jag tror mig veta, att alla bytte namn på kursen!

Apropå skog och timmer, har genom denna sjö miljoner timmerstockar flottats på väg till sågverken omkring Sundsvall. Detta är sista året, som timret på detta sätt forslas från skogarna till förädlingsstationerna. Från och med nästa år sker denna transport per lastbil. Varje år har flottningarna lämnat efter sig massor av timmerstockar på sjöbottnarna i alla våra sjöar, detta till förfång för oss, som har motor på båten, och ständigt fått vara på vakt mot s.k. sjunkare.

En Olof-dag ordnade mamma bulla och saft och jag fick låna motorbåten av farfar för att med jämnåriga fira dagen i "bosjöboan", som då fanns kvar. Båten fylldes till brädden med ungdomar och vi for iväg. På hemvägen körde jag i noret nedanför åbron på en sjunkare, som stod hård fast i båten och det får anses vara ett under att ingen katastrof inträffade. Båten höll på att stjälpas. Många av oss var inte på den tiden simkunniga. Det dröjde länge efter den färden innan jag ville låna båten

igen. Från stranden hade man ju också sett oss och det nådde snart hem, ryktet om denna vådliga färd, som kunnat sluta i katastrof.

Bara i vår sjö ligger säkerligen miljoner timmerstockar, väl konserverade av vattnet dömda att ligga där för oöverskådlig framtid. Och dessa stockar är bolagens egendom. Man kan därför inte tänka sig att ta vara på dem om man skulle komma på den idén. I min barn- och ungdom deltog man med intresse i somrarnas flottningar. Först och främst måste vinden blåsa i rätt riktning, om inte kunde man tvingas till överksamhet under veckor. Detta medförde förlust för flottarna, som på den tiden hade ackord på sitt arbete. Vid goda vindförhållanden och tillgång på vatten, kunde flottningen vara klar före midsommar.

Flottningsarbetet var något av skognarbetarens semester. Det var ett härligt uteliv vid en behaglig tid på året. På den tiden fanns inga hjälpmedel. Där det fanns strömt vatten, var det bara att se till, att timret rann igenom. Mellan sjöarna stängdes timret in i stora flottar, som med vindens hjälp fick driva över sjön och endast styrdes av det vindspel med stort ankare och stålwire placerade på en „sugga“, d.v.s en av ett tiotal stockar sammanfogad flotte med plats förutom av vindspelet av fyra flottare. Ankaret, med i vindspelet fast sittande wire roddes ut på sjön och släpptes i vattnet varefter man spelade in linan och därigenom, kunde dra flotten. Detta var ett hårt arbete. Att gå runt och pressa bommen, som drog vindspelet runt runt, var arbete för starka karlar. Dessa flottare var som regel inte simkunniga och man förvånades över, att ingen olycka inträffade. Jag kan inte erinra mig ett enda tillfälle, när någon sådan skedde. Pappa var med i flottningen i många år, först gick han med flottarna över sjön, men när han blev äldre, fick han stanna i land och var då stationerad uppe vid kvarn, där man hade ett riktigt damm och en timmerränna därifrån. Vi småpojkar fann ett stort nöje i att springa på timmerstockarna långt ute på sjön. Ibland föll man av och kunde blöta sig helt och hållet. Man gick då inte hem utan stannade kvar vid sjön och lät solen och vinden torka kläderna på kroppen. Vid ett sådant tillfälle hoppade jag fel vid åbron och kom rakt ut i strömmen, som jag följde med. Jag var liksom mina jämnåriga simkunnig. Vi småpojkar hade fått upp ögonen för det sköna i att bada. Baddräkter förekom inte på den tiden och småflickor badade nog sällan. Solen var man närmast rädd för. Under hela somrarna gick folk väl klädda, även om värmen var tryckande.

Vi småpojkar, Gunnar och jag skulle alltid bada i sjön till midsommar. Det såg

mamma till att vi gjorde. Det var då fråga om reningsbad. Vattnet hade sällan hunnit bli så varmt att det var någon större njutning att bada. Vi fick i tur och ordning stiga ut i vattnet vid bryggan, där mamma stod på knä för att bättre kunna tvätta oss. Och vi blev tvättade! Att vattnet ur vår synpunkt var iskallt betydde ingenting, vi skulle vara ren på midsommarafton, liksom vi skulle tvättas riktigt till jul. Badrum fanns inte, men i ladugården tog man in en jättelik tvättså, som fylldes med varmt vatten ur ladugårdens stora järnpanna och där fick vi bada. De vuxna först och sedan vi barn. Om vattnet byttes för var och en, kan jag inte minnas, men troligen inte. Julen var den verkliga högtiden för oss barn, med tomten som en realitet. För de vuxna var spöken en realitet och oknytt något man måste räkna med. Fotogenlampor var på den tiden den enda belysningen och när man en kväll suttit i något hörn och tjuvlyssnat på de äldres „sanna“ spökupplevelser drog man sig närmare och närmare lampan, där det var ljusast alltmedan kalla kårar ilade längs rvggraden. Och inte vågade man ens i språngmarch ta sig över gården till "farfars". Måste man någon gång, var det med hjärtat i halsgropen. Och inte för allt i världen skulle man kunnat förmå att gå förbi vissa gårdar efter mörkrets inbrott. Man hade väl hört, vad de vuxna berättade! Jag kommer särskilt ihåg en kväll, när det berättades om en pojke, som var på hemväg från en friarfärd och såg hur man i övre våningen i en gård han passerade hade stor bal i den väl upplysta salen. Han kunde inte urskilja några särskilda människor, men såg tydligt, hur de dansade förbi och han hörde också musik. Stor blev hans förvåning, när han påföljande dag träffade en kamrat från denna gård, som kunde upplysa honom om, att någon som helst festlighet inte hade förekommit kvällen och natten innan. Många andra historier om vad man såg och upplevde fick man sig till livs, tjuvlyssnande som man alltid gjorde, när dessa spännande historier kom på tal, och det var ofta det, i en tid, när man saknade informationer och kunskap om saker och ting, som man nu gör. Glömmer aldrig, när vi besökte Nils-Erik från Hucksjöåsen, som blev vithårig över en natt. En kväll satt han i vårt kök och berättade sin historia. Han var på jakt på hösten och skulle i sällskap med sin hund övernatta i en koja. På kvällen hörde han ett egendomligt väsande ljud ute och samtidigt blev hans hund så rädd, att han kröp mellan benen på honom. Han öppnade kojdörren och kunde då höra, att ljudet tilltog i styrka och kom från luften. Så småningom såg han, att det var en jättstor fågel, större än en människa och denna fågel flög rakt över kojtaget med ett väldigt ljud. Han blev stel av skräck liksom hans hund och inte blev det bättre, när om en stud kunde höra samma ljud igen och då antog, att denna enorma „fågel“ flög över hans koja en gång till. På morgonen var han vithårig enligt egen utsago.

Norrlänningar har ord om sig att vara mera vidskepliga än andra. Vare därmed hur som helst. Egendomliga ting har hänt, som inte kan förklaras. Min bror Gunnar var under sina pojkar en styv fågeljägare. När andra gick på dans på lördagkvällarna tog han sin hund, bössa och matsäck och gick till skogs och aldrig kom han tomhänt hem. Ofta bodde han på „Mon“, där vi då hade en stuga, som på vintern nyttjades av skogsfolket och på somrarna av skördefolket. Någon gång var jag där och minns bäst, att där fanns sådana oerhörda mängder knott, att man inte kunde gå ut på kvällarna. I den stugan fick en gammal man bo på senare år, eller så länge familjen Lundkvist fanns där och verkade. Men den familjen dog ut och gubben blev ensam. Gunnar övertalade då mamma och pappa, att denne man skulle få bo i det lilla vindsrummet vi hade och där det fanns en kokspis. Så kom då denna snälla och timida man in i vårt hus och vårt hem en höst. Jag var i Lund då och hade endast träffat honom på Mon någon gång, bl.a. var jag ute i „Flärken“ med honom och metade storabborre en gång. Jag var då relativt ny student och såsom sådan hade jag nästan alltid min studentmössa på mig. Så även under fisket. Det hände sig nu, att han kastade i sin krok, som dessförinnan hade hakat i min studentmössa, så att denna kastades långt ut i vattnet. Det kunde bärgas och ingen skada var skett, men farbror var ledsen, förstås.

När jag kom hem på julferierna bodde således denna gamla farbror i vindsrummet. Jag hade då ett litet rum innanför salen och mamma och pappa låg i ett litet rum intill trappan till vinden. Jag hörde redan första kvällen, när jag satt i mitt rum, att det liksom rullade en stor tunna fram och tillbaka på vinden och detta kunde höras tidigt på eftermiddagarna. Min första tanke var, att det hade kommit någon hermelin upp på vinden, eftersom vi någon gång tidigare sett en sådan där. Trots att det upprepades kväll efter kväll, brydde jag mig inte om detta ljud. Julkvällen kom och jag kom inte in i mitt rum förrän framemot kl. 12. Då upplevde jag något mycket egendomligt. På en hylla hade jag olika stora glasbägare, som jag använt till kemiska försök tidigare och nedanför stod mitt skrivbord med en papperskorg, som jag för övrigt fått av min farmor och farfar. Just när jag skulle lägga mig, började det spela på dessa bägare, det knäppte än på den ena än på den andra och eftersom de hade olika storlek, varierade ljudet till sin karaktär. Jag satt på sängkanten och funderade på, vad det kunde vara och jag var inte rädd eller på något sätt skärpt i min uppmärksamhet. Så helt plötsligt började papperet i papperskorgen att prassla och jag kunde riktigt se, att det rörde sig. Samtidigt var

det som om någonting kommit ner från vinden genom taket. Då först blev jag rädd och började fundera, vad som var å färde denna julkväll. Jag ville nu inte ligga ensam längre denna kväll, utan gick in till mina föräldrar, där jag låg på golvet resten av natten. Det blev inget talat om mina upplevelser den natten, Nästa morgon gick jag upp till farbrodern och frågade, om han hade störts av samma oväsen som jag och som väl måste vara en hermelin. Nej, du pojke, sade han, här försiggår andra ting. Jag kan ännu idag väl minnas hans ord. Och så berättade han...

I många år hade han haft sällskap av osynliga makter och han var verkligen mycket plågad av sina upplevelser. Han berättade, att han ständigt hade sällskap med „någon“ och han trodde, att när han flyttade från den ensliga ödebyn i skogen, han skulle komma ifrån allt detta, som plågade honom, men det gick inte. Redan samma kväll han hade installerat sig i vårt vindsrum fick han „sällskap“ på samma sätt som förut. Ofta satt han ensam på kvällarna och läste eller lade patience. Han fick då alltid besked, när han skulle sluta och när han skulle lägga sig. Det t.o.m hände att kortleken togs ur hans hand och lades åt sidan. Jag hade ju inte en aning om detta, när jag upplevde mina egendomliga ljud på kvällarna. Farbrodern kunde tala om, att dessa rullningar på vinden alltid fortsatte vidare upp efter den vägg som vätte ut mot vinden i hans rum. Det gick liksom långa kedjor längs hörnen i rummet. När han gick in, kunde dörren stängas efter honom. Min bror Gunnar, som inte var rädd av sig bestämde, att han skulle ligga hos gubben och han kunde berätta, att han många gånger, när han kom sent hem, hade sällskap uppför trappan och när han öppnade dörren till gubbens rumm denna stängde sig av sig själv, när han gått in. Han kunde också höra dessa „kedjor“ efter väggarna, som gubben så väl beskrivit. Min farbror Hugo, som alltid gick i kyrkan så länge han orkade och följde radions andakter, när tillfälle bjöds, fick höra talas om gubbens dilemma. Han beslutade att ligga hos gubben, vilket han gjorde en enda natt. Vad som då hände vet nog ingen annan, än att han fruktade att den stora mjölsäck, som kom nerdimpande från taket, skulle falla över honom. Det blev en väldig duns bredvid hans säng, Vad som mera hände, ville han aldrig tala om. Men det blev endast en natt hos gubben. Denne blev allt mera nervös och misstänksam och lynnig. Fick för sig, att vi stal kläder av honom och annat med. Det var därför en stor lättnad, när han en dag meddelade, att han nu skulle flytta till hemnäset ifrån vårt „spökhus“. Med honom försvann allt det „oknytt“. Det bör tilläggas, att mamma en gång mötte en man i trappan upp till vinden. Men ingen kom upp till farbror där uppe och ingen kom ner heller. För övrigt var det så mörkt

den kvällen, att en främmande inte skulle ha tagit sig fram på denna främmande vind. På det nya stället, där gubben fick bo i en bryggstuga, blev han inte gammal heller. Han fick därför komma in på ålderdomshemmet i Sörbygdén och en kort tid därefter tog han på sig en gammal kostym, lade sina värdehandlingar på sitt bord och gick därefter ner till sjön och dränkte sig. Ryktet ville berätta, att han i sin ungdom hade mördat en man och att „denna“ inte ville lämna honom ifred. Vare därmed hur som helst, denna jul fick jag en riktig tankeställare. Något egendomligt och ännu oförklarad följde denna man, vilket bevisades av att inte bara jag ensam utan hela familjen under en längre tid före min julleidighet hade upplevt mystiska saker, som man inte ville tala med mig om. Jag var ju student och således inte på samma sätt lyhörd för sk. „skrock“.

Allt sådant har försvunnit i vår tid. Man hör inte talas om okulta upplevelser. Vår tids människa är nog inte lyhörd för sådant på samma sätt som för 50 år sedan. En annan liknande händelse har jag varit med om. Jag var inneboende i Lund hos ett äldre par under min studenttid. Hade ett mycket trevligt rum, som vätte mot en vacker kvrkogård. Särskilt under fullmåne var den så vacker. En natt vaknade jag av att det smällde ett skott i mitt rum och jag tyckte att en kula slog in i panelen intill min säng. Strax efteråt hörde jag hur min gamle värd med släpande steg kom gående genom ett intilliggande rum och det föreföll som om han stod och lyssnade vid dörren till mitt rum. Jag sade därför, att ingenting hade hänt och det verkade som om han tassade tillbaka samma väg som han hade kommit. Nästa morgon vid morgonkaffet förde jag nattens äventyr på tal och undrade, vad som kunde ha orsakat den hårda smällen. Då fick jag till min stora förvåning höra, att ingen av mitt värdfolk hört något och ingen hade dessutom varit uppe och gått den natten. Man tittade menande på varandra, men frågan diskuterades inte vidare. En natt någon månad senare vaknade jag av att bordslampan föll i golvet och kupan av glas gick sönder. Nästa morgon beklagade jag det skeddade och sade, att jag självfallet skulle ersätta skadan på lampan, som jag trodde mig ha haft ner på något sätt. Allt föll i glömska till dess att jag en dag träffade en student, som tidigare bott i samma rum. Han berättade, att han flyttade därifrån efter äventyret med lampan på samma sätt som jag hade upplevt då. Av sitt värdfolk hade han fått veta, att det alltid spökat i detta rum, varvid såväl egendomliga smällar hade hörts nattetid och släpande steg i rummet intill. Jag flyttade också så småningom. I mitt fall kunde det inte vara påverkan utifrån, då jag inte på förhand kände till något om vad andra hade upplevt i detta rum.

Man kan inte tala med andra människor om sådant här. Alla drar på munnen åt dessa historier, fantasifoster av en överspänd hjärna. Men är detta hela sanningen? Den frågan kan nog inte besvaras. Hur sådana upplevelser kommer till är och förblir nog en gåta. I min barndom, när sådant var så aktuellt, var det inte bara äldre människor, som upplevde saker och ting. Även barn kunde berätta om upplevelser, som inte hade med det jordiska att göra. På ett gästgiveri i en by hade en familj med en 6-årig flicka tagit in. Flickan befann sig ensam i deras rum när dörren öppnades och en stor hund kom in. Enligt flickans beskrivning skulle det vara fråga om en S:t Bernhardshund och hon trodde, att den tillhörde husets familj. Hon berättade också för sina föräldrar om den stora vackra hunden, som nvsst gjort visit. När man senare träffade värdfolket nere i matsalen, frågade flickan efter den stora vackra hunden och fick då veta, att i den byn fanns inte någon hund av det formatet. Min mamma var med vid det tillfället och hon visste, att man i det rummet tidigare upplevt underliga ting, men sade ingenting om det till gästerna. Att flickan på natten vaknade och såg samma hund i rummet, kan väl tänkas vara ett önsketänkande hos ett något yrvaket barn, men vid första tillfället var flickan helt vaken och pysslade med sina saker. Mycket annat hörde jag berättas från denna gård, men lade det inte så noga på minnet. Förklara allt detta, den som kan!

Vi har i dag besökt en av vårt lands naturskönaste trakter, Hammarstrand. Jag menar nu inte samhället som sådant utan den omkringliggande bygden. Höga bergstoppar och leende dalar kommer en att tänka på mellaneuropeisk skönhet, schweizisk natur t.ex. Och följer man vägen upp till Ragunda gamla kyrka, en 1200-talskyrka av vackraste modell, har man från kyrkknuten en utsikt, som torde komma få kyrkor till del. Man kan väl förstå de gamla ragundabornas val av plats för sin helgedom och därmed också för sina lekamen i väntan på den yttersta domen. Då gick den otämjda Indalsälven i gamla fåror och Hammarforsens brus kunde höras lång väg. Hammarforsen, som är vårt lands yngsta vattenfall, bildades på 1790-talet genom att Vildhussen grävde en ny fåra för älven för att vinna ängsmark. Det lyckades. Det mäktiga fallet några mil längre ner, numera Döda Fallet kallat, torrlades och Hammarforsen bildades. Hussen omkom i flodvirvlarna och vilar nu sina ben på denna Ragunda gamla kyrkogård tillsammans med sentida ättlingar. En staty framför hotellet "Vild Hussen" påminner om hans verk.

Det var inte detta jag tänkte på, när vi for över bron vid den stora kraftstationen, utan en helt annan händelse för omkring 50 år sedan. Till Hällesjö förlades Sigtuna

Lekmannaskola under dess första verksamhetsår av den anledningen, att vår kyrkoherdr skulle bli rektor för denna skola, som ännu inte hade sina lokaler färdiga i Sigtuna. Det var ett 50-tal blivande församlingsdiakoner, som inkvarterades i hemmen i Hällesjö by, pojkar och mogna män från hela landet. Dessa skulle bl.a. lära sig att predika och vi, traktens folk fick tjäna som åhörare på alla de bönemöten, som hölls dels i skolan, men också i församlingssalen, vid den tiden nästan nybyggd. Genom att jag spelade på många av deras möten, blev jag god vän med många av dem och jag minns, att jag satte en stor ära i att vara du med dem. Särskilt en blev min synnerlige vän. Han klarade inte sin slutexamen och blev inte diakon, eller vad det nu kallades. Men han var inte ensam. Jag vill minnas, att manfallet var stort. Manfallet var också mycket stort på vintrarna, när de försökte stå på skidor utför våra ganska stora backar, som t.ex. „Krångården“ och många skidor och stavar blev obrukbara.

Och nu tillbaka till Hammarforsen. Min synnerlige vän bland dessa elever, hans namn har jag glömt, ville så gärna fara till Hammarforsen, som han hade hört så mycket talas om. Vi två åkte därför den 1 ½ mil långa vägen till järnvägsstationen i Kälarne, polleterade våra cyklar till Ragunda och kunde sedan från Ragunda station cykla till Hammarforsen. På långt håll hörde man forsens dån och det första man såg, var en stor regnbåge, som välvde sig över forsen. Och vi kom fram till strandbrinken nedanför forsen. Det var en betagande och mäktig syn, som jag än i dag 50 år senare så väl kan minnas. Där satt vi två länge. Kanske var det också förenat med alldeles särskild spänning, att en kvinna några dagar tidigare kastat sig i forsen och omkommit. Hon hade sommar efter sommar besökt forsen och till slut tog forsen henne. Om detta hade vi läst i tidningarna och vi trodde oss stå just på den plats från vilken hon tagit sitt sista språng i detta livet. På kvällen cyklade vi och åkte tåg och cyklade hem till byn, där mamma väntade oss med en ståtlig måltid. Jag minns, att jag undrade, hur en så religiös man skulle göra, innan han satte sig till bords. Men det jag väntat på hände inte. Han behövde inga längre religiösa förberedelser för att liksom jag njuta av maten. Av Hammarforsen finns numera ingenting annat kvar än ett kraftverk. Det brus som inspirerade Albert Brännlund, för länge sedan vilande sig på Ragunda kyrkogård, att skriva Hammarforsens Brus, ett av de mest kända musikstycken i min barndom, inte bara här utan över hela vårt land. På den tiden var det en bondspelmans mandomsprov att kunna spela Hammarforsens Brus och så Göran Ohlson-Föllingers Spelmansvals. Den sistnämnde var en uppskattad violinist, som konserterade med stora mästare och iklädd frack, den senare såg ut som alla vanliga. För

denne Ohlson-Föllinger spelade jag en sommar fiol i Sundsvall. Jag var nästan rädd för honom. Men han var nog snäll och jag minns, att jag fick ett litet brev hem till pappa, som i lovprisande ordalag beskrev min skicklighet på fiol. Det var väl för att ännu en sommar få mig som elev. Så duktig var jag nämligen inte. Men Hammarforsens Brus och hans Spelmansvals kunde jag ganska bra och spelade dessa musikstycken otaliga gånger tillsammans med Pelle Bodén, en självlärd pojke från byn, d.v.s. han är nog 20 år äldre än jag och lever än. Hans far, till yrket skomakare, var medlem av bygdens hornorkester och som sådan kunde han också noter. Hans son Pelle skulle till varje pris lära sig noter och det berättas att gubben med kol skrev noter på den vitkalkade spisen och den då sjuke sonen fick ligga där och läsa noter, säkerligen under ganska kraftigt hot. Pelle Bodén och jag spelade så mycket och ofta tillsammans så när jag var hemma från skolan på somrarna, att vi blev ombedda att ge egna konserter. Vi föll litet för frestelsen, att försöka och lät enligt tidens sed trycka affischer, på vilka man kunde läsa, att Olle Eriksson, violin och Pelle Bodén, orgel ger konsert---- där och där-- den och den dagen, kl....Dom kom aldrig till användning. Vi tänkte starta i Sörbygden och vidtalade därvarande skollärare, som ställde skolsalen till förfogande. Han hade också ett piano, som vi skulle få låna och därför kunde det bli en extra fin konsert med pianoackompanjering. Skulle spela Hammarforsens Brus och Föllingers spelmansvals samt någon serenad och förstås jämtpolskor, som vi kunde så pass många, att vi enbart av polskor skulle kunna fylla ett helt program. Allt rann ut i sanden utom vårt spelintresse, som fortsatte genom åren d.v.s så länge jag var hemma på somrarna och han likaså. Till yrket var han rallare och hade varit med om många järnvägsbyggen i vårt land.

Många många år senare, när gubben Bodén var gammal, ville han sälja den orgel, som varit hans sons enda och stora instrument. Nu förhöll det sig så, att just denna orgel hade Bodén ropat in på auktion efter min fars morfar, skolläraren Thynelius. Jag ville därför så gärna ha den tillbaka och i min farbror Hugos sällskap uppsökte vi gubben och jag betalade 150 kr. Han tog emot pengarna och allt var klart, men gubben glömde bort, att han fått betalning och efter en stund bad han att få pengarna. Jag sade, att jag nyss betalat och farbror Hugo intygade detta. Han trodde oss inte och medan vi väntade, tog han fram en stor bunt sedlar och började kontrollräkna. Denna utföll tydligen till hans belåtenhet och vi drog hem orgeln på en kälke. Jag var så glad över att ha denna orgel, nu över 100 år gammal. Den står hemma i lilla stugans sal. En manual och pedal. Bälarna kan fyllas med trampor eller med en anordning på sidan. Ljudet är fortfarande

vackert.

lätt föreställa sig papps morfar sitta vid denna orgel, kanske den första i privat ägo i byn, stor och reslig som han var och med helskägg. Hans grav finns på gamla kyrkogården och stenen restes av församlingsborna. Där vilar för övrigt de äldre generationerna efter min farfar och farmor, som tidigt köpte sig gravplats nere i ena hörnet på nya kyrkogården. Man kan på gamla gravstenar i vänstra hörnet läsa om Erik Nilsöner och Nils Eriksöner i tämligen säker generationsväxling.

Att sitta ensam och i tystnad framför en falnande brasa är något av det mest rofyllda som finns. Från alla mina fisketurer i ungdomens vår minns jag gärna de kvällsstunder, då man satt framför elden och filosoferade. Trött efter dagens upplevelser kunde man lätt drömma sig in i säregna situationer, där de falnande kolen blev till små figurer eller väsen. Särskilt frampå sommaren när det blivit litet mörkare ute, var dessa stunder framför brasan i den ofta mycket primitiva kojans en högtidsstund. Särskilt många minnen är förknippade med Harsjökojan, som tillhörde gården. Liksom nästan hela sjön. Man ansåg sig också på något sätt ha privilegierad fiskerätt där och få andra av byns folk fiskade i Harsjön. Där fanns en eka under de senare åren. Tidigare en mycket rank båt som egentligen var livsfarlig, om det blåste det minsta. Jag kommer väl ihåg en gång, när vi med den båten rodde fast ganska hårt på en sten inte långt från kojans. Många var vi i båten som farbror Hugo rodde. Det blåste hård pålandsvind och vi var nog litet rädda att något skulle hända. I sjön fanns på den tiden endast två sorters fisk abborre och gädda med en betydande övervikt för den förra. Vattnet är klart kallt källvatten, som kommer från ingenstans. Sjön saknar tillopp och som utlopp fungerar en liten bäck inte långt från kojans. Där hämtade vi allt vatten till matlagning och dryck. Det smakade alltid gott.

Från denna sjö hämtade vi gårdens fiskebehov under hela min barndoms och ungdomstid. Varje fredag eller lördag, om vädret det tillät kunde man ro till Harsjön och senare, när vi fått en „baksmälla“ åka till Harsjöviken, rakt över sjön här från vår udde. Därifrån gick vi den c:a 1 km långa vägen över skogen till Harsjön. Den första båten förvarades under ett mycket primitivt tak, senare byggdes ett båthus. Med oss till sjön hade vi ett enda nät, s.k. kastnät. Fisket gick så till, att vi tyst och försiktigt rodde efter stranden, och i det kristallklara vattnet spanande efter de

stora stim av abborre, som ständigt var i rörelse. När så ett sådant stim spanats in, lades nätet försiktigt runt stimmet, varefter man for innanför nätet och „kasade“ på fisken, d.v.s. man skrämde den på nätet med en särskild anordning på en käpp. Så var det bara att ta upp nätet och som regel räckte det med ett enda, "kast" för att vi skulle ha så mycket fisk, som vi kunde bära över till den andra båten. Det var egentligen inte något roligt fiske utan var mera fråga om att på ett lättvindligt sätt skaffa fisk till huset. Min dåliga kondition gjorde, att jag många gånger bar mera än jag egentligen hade krafter till och man ville ju inte visa, att man var som man var. Följden blev, att jag efter halva vägen eller så kunde vara så slut, att jag kräcktes av utmattning. Så snart vi kom hem till gården vidtog den tråkigaste delen av allt, fiskrensningen.

Alla som hade möjlighet skulle vara med och för att slippa mygg, satt vi inte så sällan i den på kreatur sommartomma ladugården. Omkring en stor låda satt vi, från farfar med så många av hans söner, som fanns hemma. Det kunde bli 8 personer, jag inberäknad. Broder Gunnar ville inte gärna vara med. Han fiskade mycket litet som pojke. Gårdens fruntimmer, farmor, Anna och Hilda samt min mamma sköljde den fisk, som vi rensat. Ibland blev det så mycket fisk så att man gravade den i små kaggar. Efter flera månader, ja, ända fram till jul minns jag, att vi åt gravad fisk, som nästan hade smak av surströmming.

Vid dessa provianteringsturer till Harsjön låg vi aldrig över i kojans, som var vinterbonad och vars främsta uppgift var att tjäna som vinterkoja för skogsfolket. Någon gång fick jag följa med dit över någon vinterdag och en gång fick jag ligga över tillsammans med pappa. Det var kallt så att man fick hårdelda i spisen nästan hela nätterna, en sak som jag tror, att min farbror Hugo skötte i många år. I denna lilla koja med två breda över- och undersängar bodde på vintrarna huggare och körare som vår pappa och Erik säkerligen var det minst ett tiotal personer, som där skulle laga mat, äta, sova, tre i varja säng och torka sina våta kläder, som hängde i taket. Jag kan så väl komma ihåg från min allra tidigaste barndom, hur man där samsades om utrymmet. Bränn-Nisse med sina pojkar, Johan och Manne, som alla tre högg timmer. Jag kan så väl se dem när de på kvällen satt omkring en grötgryta på en huggkubbe. Med var sin liten mjölkskål tog de gröten direkt med sina skedar ur grytan, vilket f.ö. alla gjorde, som hade gemensam mathållning, även Nygårdsfolket. På fettisdagen var det litet av helg i skogen. Då infann sig gärna kvinnfolken i kojorna med fettisdagsbullar. Man kunde åka spark hela vägen för det mesta. Ett par sådana fettisdagar minns jag. I kojans bjöds man på

skogsfolkets speciella rätt, kolbullen, som var något av det godaste man kunde tänka sig. Man delade gärna med sig till de ev. djur, som kunde trivas i kojans närhet och vid en sådan fettisdag demonstrerade man inte utan stolthet en alldeles tam talgoxe, som spisade direkt ur handen och kunde sitta långa stunder på ett finger. Han var säkerligen tacksam för den hjälp han fick av kojfolket under den stränga vintern. Under helgerna såg man också till, att det fanns mat åt fåglarna, när man firade helg och vilade.

Kojan är nu en ruin. För något år sedan var jag där med min pappa och kunde då väl komma ihåg, hur där hade sett ut. Bl. a. fanns där rester av ett hemmagjort schackspel. Denna koja är framförallt förknippad med alla mina trevliga fisketurer. Särskilt i sällskap med min farbror Knut tillbringade jag många många dagar och nätter i denna koja, som på den tiden var i mycket gott tillstånd med bra kokutrustning och full uppsättning av matbestick. Med en relativt liten matsäck kunde vi ge oss av till Harsjön och stanna där nästan en vecka i taget. Om oturen då var framme i form av dåligt väder, kunde fisket inte ens komma ifråga. Då hände det, att vi kunde bli alldeles utan mat. Denna koja låg ju i andra ändan av sjön och för att komma fram till stigen över skogen och över till Lugnsjön måste man alltid ro över Harsjön, vilket inte var möjligt med den dåliga båten. Vid ett sådant tillfälle hade vi endast en liten sardinburk. Allt bröd och smör hade vi konsumerat. Och det regnade, och åskan gick hårt. Men vi hade det skönt i kojan, när vi lyckats jaga rätt på de flesta mygg som verkligen kunde bli en plåga där som överallt i de norrländska skogarna. Dagen därpå var det vackert väder och vi for genast ut till ett litet grund ute i sjön, som endast vi kände till. Där såg vi stim av storabborre och med de dåliga fiskegrejor vi bestod oss med, var vi nästan rädda att vissa av dem skulle nappa. Vi kunde ju i det klara vattnet se dem hela tiden. Den morgonen smakade harsjöabborren särskilt gott, vill jag lova. Vi hittade också inte långt från kojan ett alldeles prima kylskåp. En bergvägg stupade rätt ner i myren och på bergets nordsida fann vi mitt i sommren fin is. Det var precis, vad vi behövde. Under varma sommardagar var det alltid ett problem att förvara fisken även om det endast gällde några dagar. Man brukade varva ner den i en säck med granris, men ändå ville den inte hålla sig färsk så länge. Nu hade vi den allra bästa fiskkällare, som flitigt utnyttjades i många år, när sommarvärmen blev för hård. Jag har övernattat många gånger i denna koja tillsammans med andra fiskekamrater, men bäst minns jag alla de trevliga fisketurerna jag hade tillsammans med min farbror Knut. Vi var ju nästan jämnåriga han och jag. Mycket har hänt sedan dess. Harsjön är numera efter rotenolbehandling hemvist för ädelfisk som inte får fiskas

annat än från land. Kojan finns inte mera och till sjön kan man nu åka nästan ända fram med bil. Min barndoms Harsjö finns inte mera men minnet av alla de brasaftnar jag där suttit på en huggkubbe och studerat de sista falnande vedträden i väntan på rätta ögenblicket att lägga in en „syppa“, träsvamp, som med lämplig glöd ryker i timmar och hindrar myggen att genom skorstenen ta sig in och störa den trötte fiskarens välbehövlige nattro.

Av denna idyll finns nu ingenting kvar. För längesedan har alla de typiska kokkärlen försvunnit som tillhörde kajan och som alltid fanns på plats, alla med fötter för att passa i den öppna spisen. För några år sedan ville farfar, att han och jag skulle gå den gamla kostigen över berget till Harsjökajan. För honom med sina dåliga ben var det en strapatsrik marsch och vid ankomsten till kajan ville han omedelbart lägga sig i en av de britsar, som fanns kvar. Spisen och muren hade då i det närmaste rasat in och det var ett hål i taket, som för övrigt var i mycket dåligt skick. Han lade sig i alla fall och under tiden skulle jag försöka fiska med mitt flugspö för att åtminstone få se något av den ädelfisk, som inplanterats där. Det småregnade och denna sjö, som för mig var förknippad med så många och trevliga minnen från min allra tidigaste barndom, verkade nu vara dyster, kall och helt ointressant. Tillbaka i kajan fann jag gamle far fortfarande i britsen. Han berättade, att han just hade legat där och minnts omkring kajan. Om hårda kalla snörika vintrar, då väggarnas insidor var vita av rimfrost på morgnarna trots att man hade eld i spisen hela nätterna, om de långa vinterkvällarna, när man för att fördriva tiden snidade träskedar med runda kulor i skaften eller spelade schack på ett hemmagjort schackbräde, tillverkat av farbror Adolf som också var en mycket duktig schackspelare. Han mindes också alla de gånger han varit med och hämtat fisk i sjön. Detta redan som lillpojke, då han fick följa med sin far. Han berättade att han en gång var så otålig, när han skulle få följa med morbror Thynelius och far och det drog ut på tiden för mycket, att han i smyg ställde fram farfars klocka flera timmar och på det sättet lurade honom att skynda på. När gubbarna rodde i väg och efter en stund jämförde sina klockor var det en livlig dispyt om tiden.

Allt detta och mera till tänkte min far tillbaka på när han låg där i den förfallna Harsjökajan. Hemvägen på den gamla kostigen man använde förr i tiden för att komma till Norråmarkens fåbodar i hans barn-och ungdom, blev mycket tröttsam för min mera än 80-årige far som, genom flera allvarliga olyckshändelser under skogsavverkningarnas tid, hade svårt att gå. Dessutom ett sviktande hjärta. Den sista biten ner till vår sjö och den väntande båten fick jag nästan bära honom. Men

han var glad att en sista gång ha besökt den plats, som under en större del av hans liv spelat så stor roll. Det var ändå hans andra vinterhem på den tiden när det ännu lönade sig att avverka skog och detta dessutom var hans liksom hela bygdens enda inkomstkälla.

En annan sjö och en annan koja lever friskt kvar i mitt minne. På vägen till Kälarne kan man än i dag följa det sjösystem, som egentligen slutar med Lugnsjön och därifrån fortsätter med två små åar vidare ända ner mot kusten. Den största av sjöarna på vägen till Kälarne heter Gransjön och längs dess stränder löpte stora backar, där vägen gick brant upp och ner. Det spökade förresten där på den tiden spöken var rätt vanligt förekommande i byn. Man hade upplevt mycket och skjutsdrängen Jonas Petter kunde berätta, att han en sommarkväll satt och halvdåsåde i trillan, när hästen hastigt skyggade och vägrade att lunka vidare. När han tittade upp såg han till sin förvåning att han var på väg att köra rakt in i en kyrka! Han var inte precis rädd av sig. Stannade och om en stund försvann 'kyrkan' och hästen var villig att fortsätta färden. Mycket annat berättades också om gransjöbackarna och spökerierna där. Allt om sådant uppsnappades begärligt av oss barn, som aldrig kunde låta bli att lyssna när äldre folk vid skenet från fotogenlampan berättade om sina och andras upplevelser. Då var man glad att få ligga tillsammans med sin bror i en dubbelsäng, som för övrigt pappa själv hade snickrat ihop och målat med vackra röda blomrankor på sidorna.

I denna fiskerika Gransjön upplevde, jag också många av min barndoms fröjder som fiskare. Liksom i Harsjön kunde man här fånga storabborre. Särskilt nedanför gransjöforsen tog jag upp mången fet fisk. Där i närheten låg också kojans, en flottningskoja som man kunde utnyttja under de tider, när inte timmerflottning pågick. Denna avslutades som regel tidigt på sommaren. Inte minst höstfisket var roligt. På den tiden fick man ljustra under de mörka höstnätterna. Med tjärved på ett ljusterjärn kunde man se fisken på grunt vatten och hugga dem med ljuster. Fisken stannade för ljuset och var lätt att träffa, detta med ett undantag när. Siken fortsatte sina rörelser trots ljuset och var därför svårfångad. Som lillpojke upplevde man det som en extra fjäder i hatten, om man kunde hugga någon sik under sådana omständigheter.

En höstvecka bodde jag i denna koja med min farbror Knut och Nordkvist från Hemnäset för att fiska. Jag har inget minne av att vi lyckades så vidare värst. Men en händelse kommer jag ihåg desto bättre. En kväll, när vi just hade somnat

kommer två män in i kojans i sällskap med en gråhund. Båda hade älgstudsare. Efter att ha hälsat mycket kort och avmätt, tände de upp eld i spisen och lagade mat till sig och hunden hela tiden under fullständig tystnad. Sedan lade de sig i en av britsarna och sov ganska snart. Vi var genast på det klara med vad slags folk det var fråga om. Tidigt nästa dag var de uppe, åt hastigt och gav sig iväg efter ett kort adjö. Vi talade inte så mycket om detta, när vi steg upp nästa dag. Kojan var ju något av allemansrätt. Nästa kväll var vi återigen ute med våra ljustrar och tjärvedsbrasa i aktern på båten. Då får vi se ett ljus, som sakta rör sig längs sjöns andra strand. Vi släckte elden och rodde i i riktning mot ljuset ovetande om vad det kunde vara. När vi närmade oss land skrek någon från land, att om vi kom närmare, skulle man skjuta på oss och att vi genast skulle vända om, vilket vi också gjorde. Från vår ljusterplats kunde vi sedan se, hur flera ljus vandrade längs stranden i den mörka natten. Nästa morgon tvingade oss nyfikenheten att fara tillbaka och se, vad som hade förekommit på denna strand även om vi redan visste och förstod, vad det varit fråga om. Där fanns resterna av den älg, vars kött man föregående natt burit bort. På den tiden var säkerligen olaga älgjakt inte alls ovanlig och för många ett nästan nödvändigt tillskott till den magra kosten. Dessa tjuvskyttar var inte från Hällesjö, möjligen från Håsjö.

Båda mina fiskekamrater den gången och många gånger senare vilar sedan länge på Hällesjö kyrkogård inte långt från den plats, där Hällesjö gamla kyrka från 1200-talets mitt fram till 1890-talet var bygdens medelpunkt. Den sprängdes då bort med dynamit sedan man skaffat sig en 8-kantig ny kyrka. Omkring minnesstenen av denna gamla kyrka vilar mina fäder på fars sida sedan flera sekler tillbaka. Gravstenarna talar om kyrkovärdarna Erik Nilsson och Nils Eriksson, om skolläraren Thynelius, min farmors far, som härstammade från Härnösand och som verkade hela sitt liv i Hällesjö. Hans dotter Hilma gifte sig 18-åring med min farfar, som vid unga år förlorade sin far och som därför tillsammans med sin broder fick ta över var sin del av hemmanet.

Min mamma vilar också i familjegrav inte så långt från våra fäders sista viloplatser. Långt innan hon gick bort var vi tillsammans på kyrkogården, min mamma och jag. Vi diskuterade då platsen för en familjegrav och det fanns då lediga platser mellan kyrkan och klockstapeln. Hon ville dock ha en mera undanskymd plats. Det fanns ingen anledning att hon skulle ligga så fint och att hennes grav skulle kunna beskådas av kyrkobesökarna varje söndag. Det fick också bli så. Hennes grav finns nu mitt på ett gravfält. Där trivs hon nog bra, anspråkslös som hon alltid var.

Åsynen av kyrkan ger mig många och trevliga minnen, inte så att jag av religiösa skäl trivdes att gå dit på söndagarna. I min barn- och ungdom hörde det emellertid till, att såväl ung som gammal skulle gå i gudstjänsten varje söndag och kyrkan var då i det närmaste fylld av byns folk. På 1920-talet genomgick kyrkan en restaurering och därvid fylldes tak och väggar med målningar föreställande profeterna och scener ur Jesu liv. Vad som mest intresserade mig var ändå orgeln. Tidigare fanns där en gammal orgel med för mig obestämt antal stämmor. Nu skulle även en helt ny orgel sättas in tillverkad av Hambergs orgelbyggeri. När den var färdig och skulle stämmas, fick jag det hedervärda uppdraget att trampa orgeln, en ganska ansträngande uppgift, då orgeltrampan var stor och då det fordrades en inte ringa kraft att trampa denna i botten. För besväret fick jag 50 öre i timmen och för att inte tråkigheten skulle bli alltför svår där bakom orgelverket fick jag låna Sven Hedins reseskildringar från Mongoliet, som jag läste med stort intresse. Ibland fick jag skällning av orgelstämmaren för att jag inte trampade tillräckligt jämnt. Det tog jag med jämnmod. Gubben var gammal och litet knarrig. Redan då var jag mycket intresserad av musik. Spelade fiol och även på farfars gamla orgel. På egen hand lärde jag mig noter. Kommer så väl ihåg så glad jag blev, när jag upptäckte, hur man skulle läsa noter och takt. Redan före 12 års ålder satt jag i kyrkan och spelade på högmässorna. Kyrkoherden var sträng och jag var rädd, men det lyckades. Min allra första gudstjänstförrättning var i Ljungå kapell. En varm sommarsöndag for jag med buss de 2 1/2 milen till denna by, som jag aldrig tidigare besökt. Kyrkoherden hade då tidigare ringt och anmodat mig att ta kyrktyget med mig. Jag hade ingen aning om, vad kyrktyget var, men i prästgården hämtade jag ett litet skring, som visade sig innehålla oblat, vin och en kalk. Det skulle således bli nattvardsgång också i kapellet och jag som aldrig spelat mig igenom hela den ritualen. Kapellet var fullsatt och man hade ordnat med extra stolar i mittgången. Bredvid altaret fanns en relativt stor tramporgel, som jag skulle hantera. Notstället var emellertid så litet, att jag endast kunde få plats med koralboken där, men inte alls med de övriga noterna, som jag slog upp och lade bredvid mig på en stol. Kyrkan fylldes med folk och jag tyckte, att alla tittade på mig, liten som jag var och iförd kortbyxor. Mer och mer nervös blev jag desto närmare vi kom Il-slaget och klockan i stapeln ringde till gudstjänst. Så kom vaktmästaren in sedan han ringt färdigt och han hade sin plats alldeles bredvid orgeln. Då gick det upp för mig, hur jag skulle klara mina notböcker. Jag vidtalade honom att assistera mig och det gjorde han med den äran. Hela gudstjänsten med nattvardsgång och allt gick bra och min lättnad var stor när jag klämde i med

utgångsmarschen. Det hörde då till, att man skulle spela till dess att hela menigheten lämnat kyrkorummet och det gjorde jag. Efteråt kom kyrkoherde Mellander och tyckte, att jag skött mig som "en hel karl", vilket jag antog vara bra. Till ordningen hörde, att kyrkoherde och klockare efter gudstjänsten i Ljungå skulle äta middag hos disponenten för bruket, det var en stor anläggning på den tiden. Och det var en riktig middag, minns jag. På eftermiddagen var det ånyo en aftonsång och då minns jag, att kyrkoherden satt upp psalmer, som jag inte tidigare hade haft kontakt med. Det blev förstås litet extra nervpirrande, men jag klarade av även den saken. Denna min första kontakt med gudstjänstritualen följdes av långa vikariat som orgelspelare i kyrkan, för vilket jag av kyrkokassan inhöstade kronor 10 varje gång. En stor summa enligt den tidens gängse penningvärde. Jag spelade på begravningar och bröllop och var med rätt intensivt i den kyrkliga svängen. Därmed inte sagt, att jag hade någon djupare kontakt med kyrkan. Allt gällde musiken enbart.

Den tidigare omtalade Gransjön slutade med en liten fors och i denna fors fanns sedan min tidigaste barndom en kvarn, då driven av ett vattenhjul, senare med elektricitet. Många var de gånger jag fick följa med till kvarn för att mala. Hammarberg, mjölnaren på den tiden, var en godmodig och snäll man med helskägg. När jag som provinsialläkare många år senare var kallad till honom, skrek jag mycket högt i hans öron, då jag aldrig sett någon annan göra annat i kvarnen. Jag trodde, att han var döv. Vid det tillfället talade han om för mig, att han hörde lika bra som alla andra. Jag skämdes.

Före hans tid bodde bönderna i kvarnkammaren under den tid de malde och min farfar hade bott där vid många tillfällen. Där fanns förstås kvarntomten som någon hade sett och även annat oknytt. Något speciellt dass fanns inte på den tiden, man gick bara ut i skogen och satte sig när så påfordrades. Så satt min farfar en tidig morgon när han hörde, att något prasslade bakom honom. Till slut vände han på huvudet och såg då en björn, som stod bara några steg bakom honom tydligt intresserad av hans förehavanden. Kvickt sprang han in i kvarnkammaren. Troligen blev björnen lika rädd för sin upptäckt.

Det fanns även gott om varg på den tiden, mitten av 1800-talet. Min farmor berättade, att man under bistra vinterkvällar kunde höra vargarnas yl. Efter mörkrets inbrott var det t.o.m.farligt att gå ut. Som liten flicka skulle hon springa över gården till mormor i lillstugan en kväll. Emot henne kom en stor varg som

skrämdes bort av far, som kom ut med en fackla i handen. Efter detta fick barnen aldrig gå ut efter mörkret utan att ha en brinnande fackla i handen.

Vargen skulle på den tiden vara en verklig plåga, då man aldrig kunde vara säker att få behålla de få husdjur man hade. Man var nog också rädd för att råka i olycka och många historier berättades om folk, som råkat illa ut genom anfall av någon hungrig vargflock. Man var därför glad, att det fanns en lapp som hade förmågan att trolla bort vargen från bygden. För sitt besvär betingade han sig 100 rikdaler banco enligt sägen. För den betalningen skulle han "läsa bort" vargen för all framtid men om byamännen ansåg den summan stor, vilket den vid den tiden var, kunde han för en tid av 50 år läsa bort vargen i 50 år. Det antogs av byamännen. Man följde honom ut i skogen till ett färskt vargspår. Över detta lade han en skida (eller möjligen en brädstump) och så läste han sina besvärjelseformler. Efter den dagen skulle vargen inte ha systs till i dessa trakter. Sü har de gamla berättat för mig, de som nu vila på kyrkogården. Enligt nutida berättare skulle det ha varit fråga om björn, som också var en plåga för dütidens småbrukare.

När jag på 1920-talet varit hemma på julferier från skolan och pappa en kväll körde mig tillbaka till Kälarne och nattåget fick vi på stationen höra, att man i Nyhem sett och hört vargar. Dom var på väg mot Kälarne. Många oroades för att på kvällen köra hem och även jag kände mig illa till mods. Pappa hade ju 1 1/2 mil att köra helt och hållet genom skog och man kunde ju aldrig veta, vad hungriga vargar skulle ställa till med. Men själv var han inte rädd och man hörde inte heller vidare om vargarna i de trakterna så troligen var det ett rykte utan större verklighetsunderlag. Östra Jämtland är också mycket fattigt på vilda rovdjur även om man på senare år då och då med säkerhet kunnat konstatera förekomsten av björn. Får ha blivit rivna, sägs det. Även i närheten av vår sommarstuga skall man ha sett björnsår, men vi har aldrig vare sig sett eller anat förekomsten av björn. För många år sedan blev jag skrämmd ordentligt. Jag var ensam i Bjusjöbäcken för att meta forell. Det var i skymningen och klockan kunde vara vid pass 22. Jag stod bredbent mitt i bäcken på ett par stenar. Då plötsligt kände jag något som bakifrån kom krvpande mellan mina ben och inte tycktes ha någon brådska att komma vidare. I halvljuset såg jag att det var något ludet. Jag blev förstas rädd, men ännu räddare blev djuret, en utter, som med rasande fart satte iväg uppför ån. Det är nog den enda gång jag varit rädd för något i de trakterna och jag har intet minne av, att man just däromkring hade upplevt ocula händelser. Så hårt etsade sig de spökhistorier in i mitt sinne, att jag än i dag kan komma ihåg de flesta platser, där

det fanns oknytt och vad som hade hänt. Men just omkring Bjusjöbäcken tycks frid ha rått. Riktigt säker var man nog inte på Bosjöbacken, inte långt därifrån.

Som framgått av det föregående var min ungdoms stora nöje att fiska på somrarna, ett nöje, som helt delades med många av den tidens ungdomar. Andra nöjen var få.

Nästan varje sommar inträffade det ändå en eller flera gånger, att skytteföreningen hade fest på skyttepaviljongen, en enkel ej vinterbonad stuga med en 300 meter lång skyttebana. Dit gick man från Hemnäset på en upptrampad väg, delvis över en myr, som gjorde att man även under torrtid nästan alltid blev våt om fötterna/skorna/. Av denna plats finns i dag ingenting kvar. Skogen har återigen brett ut sig över hela området och inte ens rester finns av huset, som även tjänade som ungdomens danslokal. Till fiol dansade man allt under det att myggen hade verkligt kalas dessemellan. I rummet bredvid - det fanns ett större och ett mindre rum - låg på ett bord alla de gevär, som man använde vid sina skjutövningar och i lådor på golvet fanns patroner i 1000-tal. Aldrig hörde jag, att något gevär blev stulet på den tiden. Men ungdomen hade inte heller behov av att med sådana tingestar hota sig till saker och ting. Det räckte med den lilla peng man släppte i hatten, som efter dansens slut bars omkring för att samla in en slant till kvällens spelman eller om fiolen ackompanjerades av cittra, till kvällens spelmän. Men så förekom också verkliga skyttefester, när man tävlade inom byn, men även med skyttar från närliggande byar. Då kokades kaffe över öppen eld utomhus och från en talarstol i blågula färger lyssnades andäktigt till någon tillrest talare, som med patriotis glöd minst en timme framlade sina synpunkter på vikten av god skjutkunskap till fäderneslandets försvar. Även nykterhetsfester förekom på skyttepaviljongen, men vid dessa tillställningar förekom inte alla skytteintresserade, då många av dem i flaskan hade en god vän. Jag kommer ihåg flera slagsmål, när man som lillpojke var rädd så att hjärtat satt i halsgropen, men ändå inte kunde låta bli att på behörigt avstånd se, hur tidigare såta vänner efter några kaffekaskar, det skulle alltid vara kask, med snusdosor som tillhyggen försökte lösa under ruset uppkomna tvister. Som regel hände inte så mycket, man hötte mest åt varandra, svor och skrek. Blodvite kan jag inte minnas.

En stor lycka var det att som 8-9-åring få hålla i ett riktigt gevär och t.o.m skjuta på banan. Rent omedvetet hade man nog på känn, att det var viktigt intressera barn för skyttet. Man hade också speciella patroner på paviljongen, som inte var så

kraftigt laddade och som därför inte gav så kraftig rekyl. Dem fick vi småpojkar skjuta med, dock alltid under överinseende av någon äldre. Med skjutvapen var det inte så noga på den tiden. Hemma hade min bror och jag ett salongsgevär, som vi fått av pappa. Ammunitionen var dålig och det hände ofta, att det klickade. Så gjorde det också en gång bakom ladugårdsknuten, där min bror Gunnar och jag försökte skjuta prick. Men en gång gick skottet av och kulan träffade en tvättbunke av trä, som därmed fick ett hål i botten. Om den bravaden berättade vi aldrig. Bunken blev säkerligen lagad. Senare hade jag en 12-kalibrig hagelbössa med hane och mässingpatroner, som jag själv laddade. Det gick så till, att jag hos Björnssons köpte tändhattar, krut och kulor. Någon speciell förvaringsplats fanns inte i affären. I en låda låg knallhattarna, i en annan paket av krut, olika sorter o.s.v. Och småpojkar kunde fritt inhandla sådant!! Däremot var man rädd för dynamiten, som för hela byns vidkommande förvarades i en speciell källare i skogen vid Hemnäset. En gång fick jag följa med dit och det var med stor andakt och litet rädsla man trädde innanför dörrarna. Mest användes dynamiten att spränga sten på alla de nyodlingar, som vid den tiden bröts överallt. Många dryga och svettiga dagsverken lades ned på att utvidga åkerjorden. Nästan överallt i byn har skogen tagit tillbaka, vad den då fick lämna ifrån sig. Utvecklingen mot en industrialisering av hela vår tillvaro har gjort sådana här små byar överflödiga och de ska helst rationaliseras bort. Det enda som nu finns kvar som en påminnelse om gångna tiders verksamma män och kvinnor är kyrkogården, som blivit en sista hemvist för den bygd, som snart inte finns mera. Många återstår inte idag, som där skall få sin sista viloplats. Ungdomen har för länge sedan givit sig av till mera lönande verksamheter i industrierna. Den för bara några årtionden sedan så ståtliga och välmående bygden omkring Hällesjön kommer att vara en semesterby redan om 10 år.